

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΩΣ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΕ ΑΜΙΓΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ**

ΚΟΤΣΙΡΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ-ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΒΙΓΛΗ ΜΑΡΙΑ

ΠΥΡΓΟΣ, 2019

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας με τίτλο « Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο ως παράδειγμα ανθρωποκεντρικού μουσείου με αμιγώς εκπαιδευτικό χαρακτήρα» πραγματοποιήθηκε μελέτη και έρευνα της εξελικτικής πορείας των μουσείων, εστιάζοντας στον εκπαιδευτικό τους χαρακτήρα, ώστε να φτάσουμε στη δημιουργία των παιδικών μουσείων, τον 20^ο αιώνα. Επιπλέον μελετήσαμε και αναλύουμε τις πολύπλοκες σχέσεις που ανέπτυξαν τα μουσεία με τα σχολεία, σημαντικές εκπαιδευτικές θεωρίες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού τους χαρακτήρα, τη συμβολή της μουσειοπαιδαγωγικής, της επικοινωνίας και της άτυπης μάθησης στην υιοθέτηση του ανθρωποκεντρικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα των σύγχρονων μουσείων.

Για να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε τους σκοπούς, τους στόχους, τη λειτουργία και τη φιλοσοφία των παιδικών μουσείων, μελετήσαμε και παρουσιάζουμε τα παιδικά μουσεία της Ελλάδας, δίνοντας έμφαση στο Ελληνικό Παιδικό Μουσείο της Αθήνας. Η έρευνα και η μελέτη για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας πραγματοποιήθηκε πριν τη μεταστέγαση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου της Αθήνας στο κτίριο του Ωδείου Αθηνών. Στην παρούσα λοιπόν εργασία, παρουσιάζεται το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο της Αθήνας με τις εκθέσεις, τις συλλογές και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υφίσταντο στο νεοκλασικό κτίριο της οδού Κυδαθηναίων στην Πλάκα.

Ολοκληρώνοντας την έρευνα μας δημιουργούμε το δικό μας εκπαιδευτικό πρόγραμμα βασισμένο στους γενικούς σκοπούς και στόχους του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου της Αθήνας, μετατρέποντας σε πράξη όλες τις θεωρίες που αναλύσαμε. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Το Μουσείο πάει Νηπιαγωγείο» έλαβε χώρα στο Νηπιαγωγείο Δοκιμίου.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα την κα Γεωργοπούλου Αλεξάνδρα, Υπεύθυνη Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης Ελληνικού Παιδικού Μουσείου για την άμεση ανταπόκριση στις ερωτήσεις που θέσαμε καθώς και το Νηπιαγωγείο Δοκιμίου και την προϊσταμένη κα Δημητριάδου Αλεξάνδρα για την βοήθεια που πρόσφεραν για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Το Μουσείο πάει Νηπιαγωγείο».

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή αναφέρεται στο Ελληνικό Παιδικό Μουσείο και το ρόλο του στην εκπαίδευση των παιδιών-επισκεπτών, καθώς και στον ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα. Η προσέγγιση του θέματος γίνεται μέσα από μια ανασκόπηση του ρόλου των παιδικών μουσείων ανά τον κόσμο και μια γνωριμία των Ελληνικών μουσείων και προγραμμάτων αφιερωμένων στους μικρούς επισκέπτες. Είναι μια παρουσίαση που ξεκινά αναδρομικά, από τα πρώτα παιδικά μουσεία στην Αμερική, τις πρώτες εγχώριες αναφορές και δραστηριοποιήσεις στην μουσειακή εκπαίδευση, τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα τους, τον ρόλο της μουσειοπαιδαγωγικής στην εξέλιξη τους, καταλήγοντας σε ένα μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα, σχεδιασμένο και εφαρμοσμένο από τις εισηγήτριες, εμπνευσμένο από τα προγράμματα του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου, με σκοπό να αναδείξουμε τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

ABSTRACT

This work refers to the Hellenic Children's Museum and its role in educating visitors-children, as well as its anthropocentric character. The approach is made through a review of the role of children's museums around the world and an introduction to Greek museums and programs dedicated to young visitors.

It is a presentation that begins retrospectively, from the first children's museums in America, to the first domestic references and activities in museum education, their educational character, the role of museum education in their evolution, ending with a museum education program designed and implemented by us, inspired by the programs of the Hellenic Children's Museum, in order to highlight the educational role of museum programs.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	σελ. 1
Περίληψη.....	σελ. 2
Περιεχόμενα	σελ. 3-4
Συντομογραφίες.....	σελ. 5
Λέξεις-κλειδιά.....	σελ. 6
Εισαγωγή.....	σελ. 7

Κεφάλαιο 1: Μουσείο και εκπαίδευση μια σχέση αλληλεπίδρασης

1.1 Οι συλλογές από τις απαρχές του χρόνου μέχρι τις μέρες μας.....	σελ. 8-10
1.2 Σχέση μουσείου-σχολείου.....	σελ. 10
1.2.1 Εκπαιδευτικές θεωρίες.....	σελ. 10-15
1.2.2 Μουσειακή ερμηνεία.....	σελ. 15
1.2.3 Μουσειοπαιδαγωγική.....	σελ. 15-16
1.2.4 Επικοινωνία και άτυπη μάθηση στο μουσείο.....	σελ. 16-17

Κεφάλαιο 2: Παιδικά μουσεία

2.1 Ιστορική αναδρομή.....	σελ. 18-20
2.2 Τα παιδικά μουσεία σήμερα.....	σελ. 20-22
2.3 Παιδικά μουσεία στην Ελλάδα.....	σελ. 23
2.3.1 Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο της Αθήνας.....	σελ. 23
2.3.2 Αρχές λειτουργίας-Αποστολή.....	σελ. 23
2.3.3 Ο χώρος.....	σελ. 23-24
2.3.4 Οι συλλογές.....	σελ. 24
2.3.5 Κατηγορίες συλλογών.....	σελ. 24
2.3.6 Τα εκθέματα.....	σελ. 24-26
2.3.7 Εκπαιδευτικά Προγράμματα.....	σελ. 26-28
2.3.8 Εθελοντισμός.....	σελ. 28
2.3.9 Συνέντευξη.....	σελ. 28-30
2.4 Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.....	σελ. 31
2.4.1 Παρουσίαση.....	σελ. 31
2.4.2 Σκοποί-Στόχοι.....	σελ. 31
2.4.3 Εκθέσεις-συλλογές.....	σελ. 31-32
2.4.4 Κυριακάτικα προγράμματα.....	σελ. 32
2.5 Το Μουσείο Συναισθημάτων Παιδικής Ηλικίας.....	σελ. 33
2.5.1 Παρουσίαση.....	σελ. 33
2.5.2 Έκθεση.....	σελ. 33
2.5.3 Εργαστήρια και εκπαιδευτικά προγράμματα.....	σελ. 33-34
2.6 Μουσείο Παιδικής Τέχνης.....	σελ. 34
2.6.1 Παρουσίαση.....	σελ. 34-35
2.6.2 Συλλογές – εκθέματα.....	σελ. 35-36
2.6.3 Εκπαίδευση και εργαστήρια.....	σελ. 36
2.7 Μουσείο Πειραμάτων.....	σελ. 37
2.7.1 Παρουσίαση.....	σελ. 37
2.7.2 Εκπαιδευτικά προγράμματα.....	σελ. 37-38
2.7.3 Ατομικές επισκέψεις.....	σελ. 38

2.8 Μουσείο Παιδικής Ηλικίας «Ο Σταθμός».....σελ. 38	σελ. 38
2.8.1 Παρουσίαση.....σελ. 38	σελ. 38
2.8.2 Συλλογές και εκθέματα.....σελ. 38	σελ. 38
2.8.3 Εκπαιδευτικά προγράμματα.....σελ. 39	σελ. 39

Κεφάλαιο 3: Από τη θεωρία – στην πράξη: Σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος

3.1 Γενικό περίγραμμα.....σελ. 40	σελ. 40
3.1.1 Μεθοδολογία.....σελ. 40-41	σελ. 40-41
3.1.2 Στόχοι.....σελ. 42	σελ. 42
3.2 Παρουσίαση προγράμματος.....σελ. 43	σελ. 43
3.2.1 Προετοιμασία.....σελ.43-44	σελ.43-44
3.3 Υλοποίηση προγράμματος.....σελ. 45	σελ. 45
3.3.1 Ημέρα πρώτη: Η επίσκεψή μας στο σχολείο.....σελ. 45-49	σελ. 45-49
3.3.2 Ημέρα δεύτερη: Η επίσκεψη στο μουσείο.....σελ. 50-54	σελ. 50-54
3.3.3 Επιστροφή στο σχολείο.....σελ. 55-56	σελ. 55-56
3.3.4 Συμπεράσματα.....σελ. 57	σελ. 57
Βιβλιογραφία.....σελ.58-60	σελ.58-60

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ICOM: International Council of Museums, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων

ΕΠΜ: Ελληνικό Παιδικό Μουσείο

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

Η.Π.Α: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΝΠΙΔ: Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου

ΠΛΙ: Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα

ΑμεΑ: Άτομα με Αναπηρία

ΑμΠΟ: Άτομα με Προβλήματα Όρασης

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

ΜΟΥΣΕΙΟ

ΠΑΙΔΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΤΥΠΗ ΜΑΘΗΣΗ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πτυχιακή εργασία με τίτλο «Το Ελληνικό Παιδικό μουσείο ως παράδειγμα ανθρωποκεντρικού μουσείου με αμιγώς εκπαιδευτικό χαρακτήρα» υλοποιήθηκε βασισμένη σε σχετική ξενόγλωσση και ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, με την βοήθεια των πληροφοριών που αντλήθηκαν από τις ιστοσελίδες των μουσείων που αναφέρονται στην εργασία, μέσω συνεντεύξεων και διαδραστικής προσέγγισης του θέματος.

Αρχικά, αναφέρονται και αναλύονται οι πρώτες απόπειρες συλλογής αντικειμένων και μέσα από μια ιστορική αναδρομή περιγράφεται η εξέλιξη αυτών των συλλογών σε επισκέψιμες μουσειακές συλλογές. Ακολουθεί η αναφορά στα παιδικά μουσεία, πως και που πρωτοεμφανίστηκαν, όπως και οι βασικές εκπαιδευτικές και εκσυγχρονιστικές ιδέες πάνω στις οποίες βασίστηκε η ανάγκη για τη δημιουργία τους. Περιγράφεται αναλυτικά το παιδικό μουσείο στις μέρες μας και ο ρόλος του στην μάθηση και εκπαίδευση των παιδιών. Το παιδικό μουσείο είναι μια ανάγκη όλων εκείνων που πιστεύουν πως η μάθηση μπορεί να ξεφύγει από τα καθιερωμένα και να επιτευχθεί με παιχνίδι και εξωσχολικές δραστηριότητες. Στην εργασία δίνεται έμφαση στην σχέση σχολείου-μουσείου, γι' αυτό επικεντρώνεται στην ανάλυση της μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης αλλά και στις εκπαιδευτικές θεωρίες του αιώνα, την αναδρομική σχέση επικοινωνίας και μάθησης αλλά και στην μουσειακή ερμηνεία. Οι αναλύσεις αυτές πραγματοποιούνται ώστε ο αναγνώστης να εισαχθεί στην γενική έννοια της μουσειακής εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια της εργασίας, αναλύονται τα παιδικά μουσεία στην Ελλάδα με πρώτο το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο στην Αθήνα, το οποίο ξεχωρίζει με τις δράσεις του. Η συνέντευξη που μας παραχωρήθηκε από την υπεύθυνη του μουσείου, ήταν ο μπούσουλας και η έμπνευση για την δημιουργία του δικού μας προγράμματος, καθώς και η απόδειξη του ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα και εκπαιδευτικού ρόλου του μουσείου. Γίνεται αναφορά επίσης, στο Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, το Μουσείο Συναισθημάτων, το Μουσείο Παιδικής Τέχνης, το Μουσείο Πειραμάτων και το μουσείο παιδικής ηλικίας 'Ο Σταθμός', στους στόχους τους, τα προγράμματα και τις συλλογές τους.

Τέλος, δημιουργήσαμε το πρόγραμμα, «Το Μουσείο πάει Νηπιαγωγείο» για παιδιά προσχολικής ηλικίας, ένα διμερές πρόγραμμα που έχει ως στόχο την καταγραφή της πρώτης μουσειακής εμπειρίας των παιδιών και την παραγωγική εκμάθηση. Το πρόγραμμα βασίστηκε στις βασικές αρχές της μουσειοπαιδαγωγικής και εμπνεύστηκε από τις δράσεις και τα προγράμματα του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου συλλογικά.

Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την πραγματοποίηση της εργασίας μας ήταν η βιβλιογραφική επισκόπηση, η επιτόπια έρευνα, καθώς και ένα ερωτηματολόγιο-συνέντευξη με ερωτήσεις ανοικτού τύπου που αντλήθηκε από την υπεύθυνη του παιδικού μουσείου Αθήνας και περιλαμβάνεται στο βασικό σώμα της εργασίας και όχι σε παράρτημα, με σκοπό να συσχετιστεί το περιεχόμενο των απαντήσεων με την έρευνά μας γενικότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΙΑ ΣΧΕΣΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ

1.1 Οι συλλογές από τις απαρχές του χρόνου μέχρι και τις μέρες μας

Η ανάγκη των ανθρώπων για συλλογή αντικειμένων υπάρχει από τα βάθη των αιώνων και μαρτυρείται σε όλο τον κόσμο. Το ένστικτο του συλλέγειν ακολουθείται από την ανάγκη των ανθρώπων να δείξουν τις συλλογές τους σε άλλους, κάπου εκεί έχουμε και την απαρχή των μουσείων (Οικονόμου 2003: 30-31). Η προσπάθεια για συγκέντρωση και φύλαξη των αντικειμένων καθώς και οι σχέσεις που οι άνθρωποι αναπτύσσουν με αυτά, εμφανίζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά σε κάθε ιστορική περίοδο με αντίστοιχες επιπτώσεις στην αντιμετώπιση των συλλογών και κατ' επέκταση στην ιστορία των μουσείων (Νικονάνου 2010,24).

Όπως είναι γνωστό, ο όρος μουσείο αναφέρεται αρχικά στο τέμενος των Μουσών της αρχαίας Ελλάδας. Ήδη από την πρώτη αρχαιότητα συναντάμε σε κάποια μορφή μερικές από τις λειτουργίες των σύγχρονων μουσείων στα μεγάλα ιερά, καθώς εκεί συγκεντρώνονται και τοποθετούνται σε δημόσιους χώρους αναθήματα των πιστών. Στην αρχαιότητα υπάρχουν επίσης αναφορές σε πινακοθήκες, όπως περιγράφει και ο περιηγητής Πausανίας την ύπαρξη πινακοθήκης στη βόρεια πτέρυγα της Αθηναϊκής Ακρόπολης κατά τον 5ο αιώνα π. Χ. (Pausanias I.22.6)

Ορόσημο για την εκπαιδευτική διάσταση και την ανάπτυξη των μουσείων στο δυτικό κόσμο αποτελεί το "Μουσείο" που ίδρυσε ο Πτολεμαίος Α' το 290 π. Χ στην Αλεξάνδρεια. Το μουσείο περιλάμβανε συλλογές από διαφορετικά μουσειακά πεδία, είχε αστρονομικό παρατηρητήριο, εξοπλισμό για έρευνα και διδασκαλία και μαζί με τη βιβλιοθήκη με την οποία συνδεόταν άμεσα, συγκροτούσαν το μεγαλύτερο πολιτιστικό κέντρο του ελληνιστικού κόσμου με σκοπό την έρευνα, τη μελέτη και τη μόρφωση (Νικονάνου 2010: 25).

Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο το μουσείο αναφέρεται κυρίως σε χώρο φιλοσοφικών συζητήσεων και όχι συλλογής και έκθεσης αντικειμένων. Αναπτύσσεται όμως η πρακτική μεταφοράς έργων τέχνης από διάφορα μέρη των ρωμαϊκών κατακτήσεων και η έκθεσή τους σε δημόσιους χώρους.

Στο μεσαίωνα συνεχίζεται η συσσώρευση και έκθεση αντικειμένων σε δημόσιους χώρους, επικεντρώνεται όμως σε θρησκευτικά αντικείμενα σε εκκλησίες και μοναστήρια. Οι συλλογές έχουν θρησκευτικό και λατρευτικό χαρακτήρα καθώς εκείνη την περίοδο η μόρφωση σχετίζεται κατά κύριο λόγο με τη γνώση της Αγίας Γραφής (Οικονόμου 2003: 32).

Την περίοδο της Αναγέννησης, δημιουργούνται ιδιωτικές συλλογές σε βασιλικές αυλές αλλά και στις πόλεις, ως αποτέλεσμα της διαμόρφωσης της αστικής τάξης. Ο όρος μουσείο χρησιμοποιείται στη Φλωρεντία του 15ου αιώνα για να περιγράψει την πλούσια συλλογή του Λαυρέντιου των Μεδίκων. Οι συλλογές αυτές είναι προσβάσιμες σε περιορισμένο κοινό και υπηρετούν κατά κύριο λόγο σκοπούς πολιτικού και κοινωνικού κύρους, αυτοπροβολής και προσωπικής ευχαρίστησης των ιδιοκτητών τους (Νικονάνου 2010: 26).

Από τα μέσα του 16ου αιώνα και περισσότερο το 17ο και 18ο αιώνα, αναπτύσσονται στην Ευρώπη ιδιωτικές συλλογές που περιλαμβάνουν διάφορα αξιοπερίεργα αντικείμενα "της τέχνης και της φύσης", τα γνωστά "cabinets of curiosities". Οι συλλογές αυτές έχουν εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα καθώς προσπαθούν μέσα από ένα συνονθύλευμα αντικειμένων να παρουσιάσουν μια συνολική εικόνα του κόσμου, του παρελθόντος και του παρόντος.

Την εποχή του Διαφωτισμού, η κατανόηση και η οργάνωση της γνώσης αναδεικνύεται σε κεντρική αξία. Οι συλλογές αυτές εξαπλώνονται και διαδίδονται σε όλη την Ευρώπη. Ανήκουν σε ευρωπαίους ηγεμόνες και ευκατάστατους ιδιώτες και λειτουργούν ως καθρέφτης της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής τους δύναμης. Παρόλο που οι συλλογές αυτές ήταν προσβάσιμες μόνο από τους φιλοξενούμενους των ιδιοκτητών τους, διαπιστώνεται από ορισμένους ερευνητές η πρόθεση για ευχαρίστηση και μαθητεία. Συναντάμε συλλογές όπου τα αντικείμενα καταγράφονται και χρησιμοποιούνται για τη συγγραφή της ιστορίας και τη μετάδοσή της, επιπλέον τα αντικείμενα ομαδοποιούνται θεματικά και συνοδεύονται με κείμενα(Νικονάνου 2010: 27).

Την ίδια εποχή συντάσσεται το πρώτο ευρωπαϊκό μουσειολογικό κείμενο από το Samuel Quicceberg με τίτλο *"Inscriptiones vel Tituli Theatri Amplissimi"* (1565) στο οποίο περιγράφεται το σκεπτικό της εγκυκλοπαιδικής συλλογής και της συνολικής εικόνας του κόσμου, η οποία διαρθρωμένη σε διαφορετικές ενότητες , παρέχει δυνατότητες μόρφωσης και μετάδοσης γνώσεων. Για το λόγο αυτό ο Quicceberg θεωρείται ο *"πατέρας της μουσειολογίας"* που αντιμετώπισε ως μία ενότητα τη θεωρία και την πράξη καθώς και τη συλλεκτική δραστηριότητα και τη μορφωτική διάσταση.

Την εποχή του Διαφωτισμού, τεκμηριώνεται η σημασία της αξιοποίησης των αντικειμένων για διδακτικούς σκοπούς. Οι φιλοσοφικές και παιδαγωγικές θεωρίες του Francis Bacon (1561-1626), του Amos Comenius (1591-1670) του John Locke (1632-1704) και του Jean - Jacques Rousseau (1712-1778) υποστηρίζουν την εμπειρική βίωση της πραγματικότητας προκειμένου να αποκτήσει κάποιος *"γνώση"* και δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη μελέτη της φύσης, του υλικού πολιτισμού και κατ' επέκταση στη μάθηση μέσω των αντικειμένων.

Η επίδραση των ιδεών του Διαφωτισμού δημιούργησε τις προϋποθέσεις για το *"άνοιγμα"* των μουσείων στο ευρύτερο κοινό. Ο 18ος αιώνας σηματοδοτεί την ανάπτυξη του μοντέρνου μουσείου, το οποίο επιδιώκει την παροχή δυνατοτήτων πρόσβασης στο μη ειδικό κοινό με στόχο τη μόρφωσή του, καθώς και την ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου για τη λειτουργία του.

Το 1759 ιδρύεται το Βρετανικό μουσείο στο Λονδίνο, το πρώτο κρατικό μουσείο για το ευρύ κοινό. Οι συνθήκες επίσκεψης βέβαια, θα παραμείνουν για πολλά χρόνια δύσκολες, καθώς διατηρείται η αντίληψη, ότι τα μουσεία βρίσκονται κατά κύριο λόγο στην υπηρεσία της επιστήμης. Μετά τη Γαλλική Επανάσταση, μία από τις θέσεις της οποίας ήταν και το *"άνοιγμα"* των μουσείων στο κοινό με σκοπό να τεθούν τα πολιτιστικά αγαθά στην υπηρεσία του λαού, το μουσείο του Λούβρου ανοίγει τις πύλες του στο κοινό. Καθιερώνεται δωρεάν είσοδος στο μουσείο και αναπτύσσεται ένα παιδαγωγικό σκεπτικό σχετικά με τις επικοινωνιακές διαδικασίες(Νικονάνου 2010,31).

Από τα μέσα του 18ου αιώνα και κυρίως μετά το 19ο, τα μουσεία χαρακτηρίζονται και καθορίζονται από την εξειδίκευση των επιστημών. Ο θετικισμός και η ανάπτυξη επιστημονικών μεθοδολογιών των επιμέρους επιστημών, παρέχουν πλέον τα *"εργαλεία"* για την αναδιάρθρωση των συλλογών και το διαχωρισμό των μουσείων με βάση τους επιστημονικούς κλάδους. Με αυτό τον τρόπο εμφανίζονται τα είδη των μουσείων όπως τα γνωρίζουμε σήμερα, αρχαιολογικά, λαογραφικά, μουσεία τέχνης, πινακοθήκες κ.ο.κ. (Νικονάνου 2010,34).

Η εξέλιξη των μουσείων επηρεάζεται και από την οργάνωση των πρώτων Διεθνών Εκθέσεων, σκοπός των οποίων ήταν να πληροφορήσουν το ευρύ κοινό για τις εξελίξεις στην οικονομία και την τεχνολογία, να εντυπωσιάσουν με τα επιτεύγματα της επιστήμης και να κερδίσουν υποστηρικτές προόδου. Οι εκθέσεις αυτές συνέβαλλαν στη διεύρυνση του μουσειακού τοπίου, καθώς επηρέασαν τη δημιουργία νέων κατηγοριών μουσείων όπως τα τεχνικά, τα υπαίθρια, τα τοπικά και αυτά των εφαρμοσμένων τεχνών. Παράλληλα, επηρέασαν και τον τρόπο έκθεσης των αντικειμένων, με στόχο την προσέλκυση του επισκέπτη και με αποτέλεσμα μια *"δυναμική εκθεσιακή παρουσίαση"* (Köning 2002: 16-18)

Το 19ο αιώνα τα μουσεία εξελίσσουν τη σχέση τους με το κοινό καθώς και τις εσωτερικές τους λειτουργίες. Ο εκπαιδευτικός τους ρόλος πραγματώνεται μέσα από διαλέξεις για ενηλίκους και εκπαιδευτικές προσφορές για σχολικές ομάδες. Στα τέλη του αιώνα τα μουσεία είναι πια ανοιχτά στο κοινό, έχουν εκπολιτιστικό ρόλο, συμβάλλουν στη διαμόρφωση του αισθητικού κριτηρίου και των εθνικών συνειδήσεων. Βασισμένα στην επιστημονική έρευνα και τεκμηρίωση, κατοχυρώνονται ως αντικειμενικά και αμερόληπτα, παρουσιάζοντας την πραγματική και μοναδική αλήθεια ενώ θεωρούνται πηγή καλλιέργειας (Νικονάνου 2010: 38).

Ο 20ος αιώνας αποτελεί το γεφύρωμα ανάμεσα στο κοινό και το μουσείο. Η φιλοσοφία των μουσείων αλλάζει δίνοντας έμφαση στην κοινωνική και εκπαιδευτική τους αποστολή. Η νέα ανθρωποκεντρική αντίληψη διευρύνει την έννοια του σύγχρονου μουσείου και αναδεικνύει την επικοινωνία σε θεμελιώδη λειτουργία που επηρεάζει όλες τις μουσειακές λειτουργίες, τη διαχείριση και τη διοίκηση. Στο μεταμοντέρνο μουσείο η έμφαση μετατοπίζεται από τις συλλογές στο κοινό, το ζητούμενο πια δεν είναι η μετάδοση συμπαγούς γνώσης αλλά η διευκόλυνση του επισκέπτη στη δημιουργία προσωπικών νοημάτων και συσχετισμών κατά τη διαδικασία κατανόησης των πολιτιστικών εκφάνσεων που παρουσιάζονται στο μουσείο. Αναπτύσσονται νέες κατηγορίες μουσείων και πρωτοβουλίες για την επαφή τους με το κοινό. Δίπλα στα μουσεία εφαρμοσμένων τεχνών και τα ανοιχτά μουσεία προστίθενται δύο νέες κατηγορίες μουσείων, τα τεχνικά και τα παιδικά μουσεία (Νικονάνου 2010: 39).

1.2 Σχέση μουσείου – σχολείου

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ICOM (International Council of Museums), το μουσείο ορίζεται ως *"Οργανισμός μόνιμος, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, υποταγμένος στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της και ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία"*

Το Μάρτιο του 1829 στην Αίγινα ιδρύθηκε το πρώτο ελληνικό μουσείο, το «Κεντρικόν Αρχαιολογικόν Μουσείον». Αν και κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα πολλά μουσεία χρησιμοποιήθηκαν με σκοπό να ανυψώσουν τα εθνικιστικά ιδεώδη, στο τέλος του αιώνα αυτού στην Γερμανία εμφανίζεται η «κίνηση για την εκπαίδευση των εργατών» σε μια προσπάθεια να καθιερώσει το μουσείο σαν είδος εκπαίδευσης. Εξαιτίας της αστικοποίησης και της συνεχούς αυξανόμενης βιομηχανίας, ο φόβος της αποξένωσης του λαού από τις αξίες, τα ήθη και τα έθιμα, άνοιξε τον δρόμο στην «κίνηση» αυτή, σε μια προσπάθεια να επανασυνδεθεί ο άνθρωπος μέσα από την τέχνη με τον ίδιο του τον εαυτό, να βοηθηθεί, να εξυψώσει και να βελτιώσει την ηθική και την γενικότερη συμπεριφορά του (Ανδρέου, 1996).

1.2.1 Εκπαιδευτικές θεωρίες

Οι εκπαιδευτικές θεωρίες χωρίζονται στις θεωρίες γνώσεις και τις θεωρίες μάθησης.

➤ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΝΩΣΗ

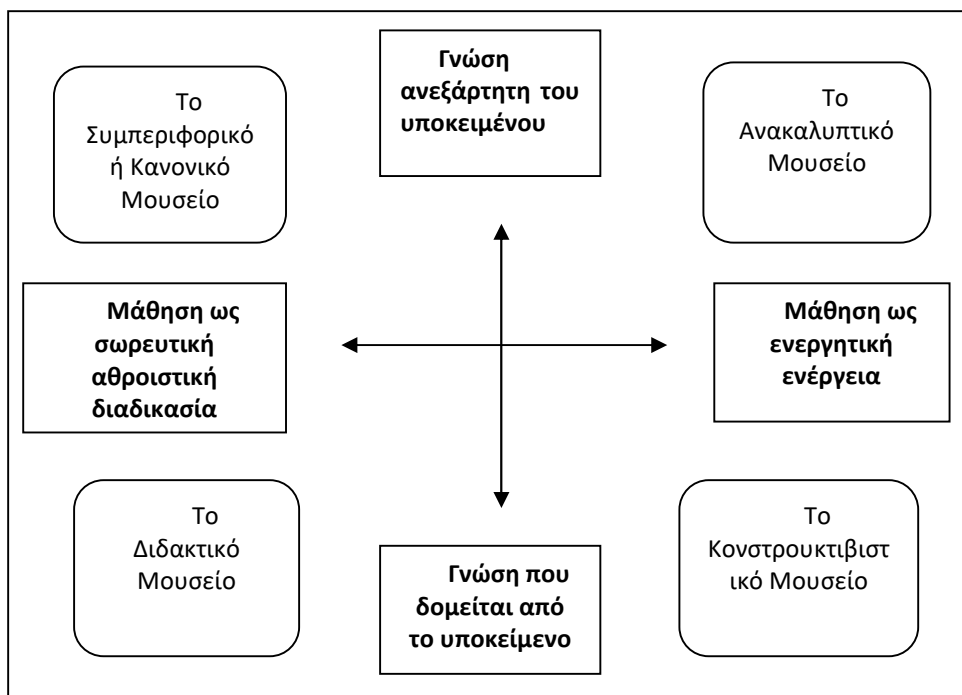
Οι θεωρίες γνώσης με τη σειρά τους μοιράζονται σε αυτές που αντιμετωπίζουν τη γνώση ως δεδομένη, οπότε στόχος είναι η κατάκτησή της, και σε αυτές που υποστηρίζουν ότι το υποκείμενο δομεί τη γνώση και στόχος είναι να την συνθέσουμε. Στην πρώτη περίπτωση, η προσέγγιση της γνώσης είναι ρεαλιστική, δηλαδή το υποκείμενο οργανώνει τις γνώσεις του για τον κόσμο, ανεξάρτητη από τον εαυτό του (Black 2009). Στη συνέχεια αυτή η αντίληψη, η οποία χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακή, ανετράπη από τις μοντέρνες και μεταμοντέρνες αντιλήψεις. Στη δεύτερη περίπτωση, η προσέγγιση της γνώσης είναι ιδεαλιστική. Το

υποκείμενο, εδώ, συνδέει τις πληροφορίες που λαμβάνει με το δικό του κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο και μέσα από την πολλαπλή και σύνθετη προσέγγιση του θέματος που παρακολουθεί, απορρέουν τα συμπεράσματα του.

➤ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

Οι θεωρίες μάθησης μπορεί να είναι παθητικές ή ενεργητικές. Οι παθητικές εκπαιδευτικές θεωρίες δεν χρειάζονται τον ενεργητικό ρόλο του υποκειμένου αφού αυτό υποτίθεται ότι δέχεται τις πληροφορίες άκριτα και ταξινομώντας αυτές τις πληροφορίες αυξάνει προοδευτικά τις γνώσεις του. Στις ενεργητικές θεωρίες, αντίθετα, το υποκείμενο έχει ενεργητικό ρόλο και οι εμπειρίες του, οι γνώσεις του και το κοινωνικοπολιτισμικό του περιβάλλον είναι αλληλένδετο με τη μουσειακή εμπειρία μάθησης. Στο σχήμα 1.0 αποτυπώνονται σε δύο άξονες οι εκπαιδευτικές θεωρίες συνολικά σύμφωνα με την διάκριση του Heijn ο οποίος διακρίνει τα μουσεία και τις εκθέσεις σε τέσσερις διαφορετικούς τύπους:

- Διδακτικό (ή συστηματικό) μουσείο (Systematic Museum)
- Συμπεριφορικό μουσείο (ή κανονικό μουσείο) (Orderly Museum)
- Ανακαλυπτικό μουσείο (Discovery Museum)
- Κονστρουκτιβιστικό (ή εποικοδομητικό) μουσείο (Constructivist Museum)

Σχήμα 1.0

Ανά τον κόσμο, τα μουσεία χρησιμοποίησαν συγκεκριμένες εκθετικές πρακτικές βασισμένες στις σύγχρονες θεωρίες για τη μάθηση. Δηλαδή, όποια πρακτική έχει επιλέξει το μουσείο να ακολουθήσει αν την αναλύσουμε θα βρεθούμε αντιμέτωποι με την ανάλυση μιας εκπαιδευτικής θεωρίας.

Η θεωρία του Διδακτισμού: Η μάθηση είναι δασκαλοκεντρική, δηλαδή στο επίκεντρο βρίσκεται ο φορέας μετάδοσης της γνώσης καθώς και το γνωστικό αντικείμενο. Το συναντάμε συχνά στις μουσειακές εκθέσεις. Το μουσείο που έχει επιλέξει να οργανώσει την

έκθεση του με βάση τη θεωρία αυτή ακολουθεί μια γραμμική ακολουθία που έχει στόχο την διδασχά μέσα από κείμενα τα οποία δεν δέχονται αμφισβήτηση. Η «ιστορία» που προσφέρεται στον επισκέπτη είναι «αληθινή και μοναδική». Δεν υπάρχει διαδραστικότητα με τον επισκέπτη, όπως επίσης, οι δραστηριότητες της ομάδας ως προς τη μάθηση δεν επηρεάζονται ούτε αξιοποιούνται.

Οι διδακτικές εκθέσεις κατηγοριοποιούν τις πληροφορίες σε «εύπεπτα κομμάτια τοποθετημένα σε λογική σειρά» Graham Black (2009:166-169).

Η Θεωρία του Συμπεριφορισμού: Εδώ έχουμε επίσης μια γραμμική οργάνωση του μουσείου και κείμενα που ενημερώνουν τον επισκέπτη για τα εκθέματα, υπάρχουν όμως βασικές διαφορές από την προηγούμενη θεωρία οι οποίες εμπίπτουν στα ερεθίσματα που δέχεται ο επισκέπτης ώστε να υπάρξουν αντιδράσεις που είναι βέβαια θετικές και επιθυμητές. Το υποκείμενο δέχεται ερεθισμούς από τον εκπαιδευτή οι οποίοι είναι επαναλαμβανόμενοι μέχρι ο μαθητευόμενος να επιτύχει το σωστό αποτέλεσμα και να επιβραβευτεί. Όπως επίσης και στο διδακτικό μοντέλο δεν λαμβάνονται υπόψη οι μαθησιακές ιδιαιτερότητες.

Τόσο στον διδακτισμό όσο και στον συμπεριφορισμό δεν υφίσταται επιρροή του πλαισίου (κοινωνικού, πολιτισμικού κλπ.) στη διαδικασία της μάθησης, αλλά αυτή διεκπεραιώνεται σε απομόνωση, χωρίς να τίθεται ζήτημα για την ύπαρξη πολλών ερμηνειών ή πεποιθήσεων για ένα θέμα (Hein 2012).

Η θεωρία της Ανακάλυψης: Η θεωρία αυτή παροτρύνει τον επισκέπτη να ανακαλύψει, να κινητοποιηθεί, να συγκρίνει με σκοπό να διεγερθεί το ενδιαφέρον και η περιέργεια του υποκειμένου έτσι ώστε η ερμηνεία της έκθεσης να είναι δική του και όχι απόλυτα καθοδηγούμενη. Η ανακαλυπτική θεωρία εφαρμόζεται πιο συχνά στα Μουσεία Επιστημών, Μουσεία Φυσικής Ιστορίας και τα Παιδικά Μουσεία, διότι σε αυτούς τους τύπους μουσείων συναντάμε συχνότερα διαδραστικά εκθέματα.

«Το υποκείμενο που ακολουθεί τα βήματα ενός ανακαλυπτικού τρόπου γνώσης δρα όπως ένας επιστήμονας, αφού διατυπώνει το πρόβλημα που πρόκειται να επιλύσει, συντάσσει μερικές υποθέσεις για τη λύση του, ελέγχει αυτές τις υποθέσεις και συνάγει τα συμπεράσματά του» (Black 2009).

«Το διαδραστικό έκθεμα επιτρέπει συνήθως την απτική/χειρωνακτική δράση (hands-on exhibit), αλλά επιδιώκει και τη διανοητική ενεργητικότητα του επισκέπτη (minds-on), χωρίς την παρουσία του οποίου υπάρχει ο κίνδυνος μιας διανοητικής παθητικότητας εκ μέρους του επισκέπτη» (Black 2009, Νικονάνου 2010).

Η θεωρία του Δομισμού/ Κονστρουκτιβισμού: Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, δίνεται στον επισκέπτη η δυνατότητα της ελεύθερης ερμηνείας με διαφορετικούς τρόπους. Οι εκθέσεις δεν είναι γραμμικές, αλλά ακολουθείτε μια ελεύθερη πορεία που προσφέρει στον επισκέπτη τη δυνατότητα να βλέπει και να ερευνά από πολλές διαφορετικές γωνίες (Μουσουρή, 2000). Η θεωρία αυτή χρησιμοποιεί τις πρότερες εμπειρίες του υποκειμένου και το κοινωνικοπολιτισμικό του πλαίσιο για τη διαμόρφωση της γνώσης. Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού εδώ είναι υποστηρικτικός και αλληλοεπιδρά με τον επισκέπτη αφού προωθείται η διαδραστικότητα.

«Οι νέες ιδέες κατασκευάζονται από το υποκείμενο με ενεργητικό τρόπο, μέσα σε μια αλληλεπίδραση με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, όπου το υποκείμενο αναστοχάζεται τις εμπειρίες του» (Black 2009).

Τα βασικά σημεία θεωρίας του κονστρουκτιβισμού σύμφωνα με τον Hein:

•Το άτομο είναι ένας ενεργός μαθητευόμενος, ο οποίος «πρέπει να κάνει κάτι», ώστε να εμπλακεί αποτελεσματικά στη μαθησιακή διαδικασία.

• Η μάθηση συντελείται μέσα από τη «δόμηση νοήματος» και «κατασκευή εννοιολογικών συστημάτων». Για παράδειγμα, αναφέρει ο Hein, όταν μαθαίνουμε πώς να φτιάχνουμε ένα χρονολόγιο ιστορικών γεγονότων, παράλληλα μαθαίνουμε τι σημαίνει «χρονολογία».

• Η δόμηση του νοήματος από το άτομο συνίσταται σε μια διανοητική διαδικασία. Ωστόσο, κάθε χειρωνακτική δραστηριότητα με εκθέματα απτικού τύπου (hands-on) είναι εξίσου πολύτιμη, κυρίως για τα παιδιά, αλλά δεν είναι από μόνη της αρκετή.

• Η μαθησιακή διαδικασία εμπεριέχει τη γλώσσα.

• Η μαθησιακή διαδικασία είναι μια κοινωνική δραστηριότητα, καθώς συνδεόμαστε και επικοινωνούμε με άλλους ανθρώπους, όπως για παράδειγμα τους άλλους επισκέπτες σε ένα μουσείο. Στο διδακτικό μοντέλο ή το Συμπεριφορικό μοντέλο μάθησης, το υποκείμενο είναι απομονωμένο στη διαδικασία αυτή, ενώ αντιθέτως η προοδευτική εκπαίδευση και φιλοσοφία του Dewey αναδεικνύει τον κοινωνικό χαρακτήρα της μάθησης, τη σημασία της συζήτησης/συνομιλίας μεταξύ των υποκειμένων και την αλληλεπίδραση με τους άλλους.

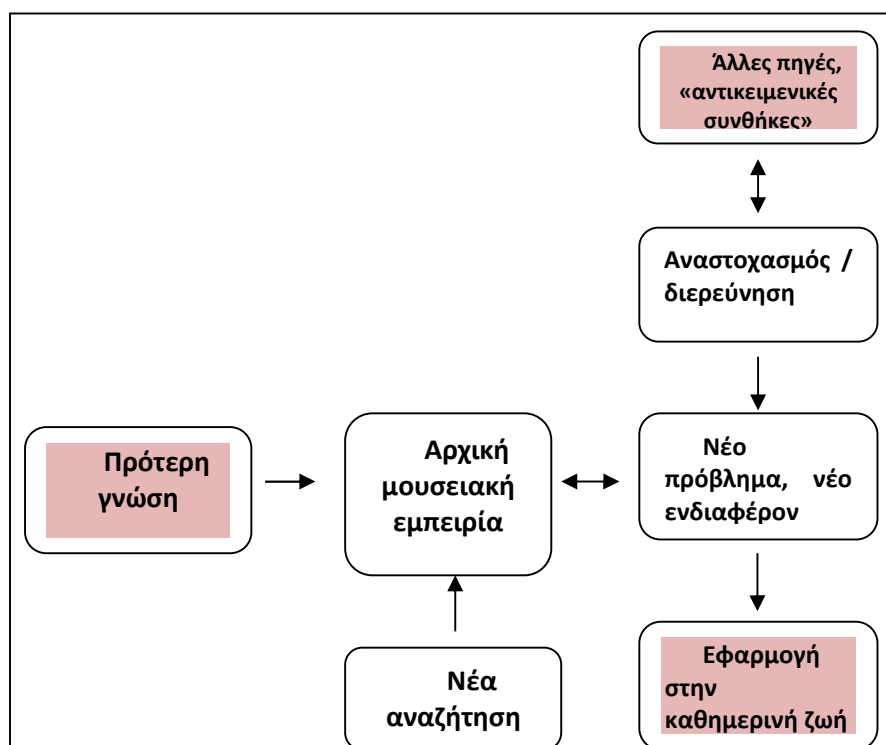
• Η μάθηση έχει «πλαισιακό» χαρακτήρα και δεν πρόκειται για μια μεμονωμένη διαδικασία. Αναδεικνύεται εντός πλαισίου, προσωπικού, οικογενειακού, κοινωνικού, πολιτισμικού κλπ. Μαθαίνουμε νέα πράγματα, τα οποία θα αναπροσαρμόσουν τις ήδη υπάρχουσες αντιλήψεις και προκαταλήψεις μας.

• Η έννοια της «δόμησης νοήματος» υπονοεί τη σημασία της πρότερης γνώσης. Ο Hein λέει χαρακτηριστικά ότι «όσο περισσότερα γνωρίζουμε, τόσο περισσότερα μαθαίνουμε».

• Η μάθηση δεν είναι μια αυτοματοποιημένη διαδικασία, αλλά θέλει τον χρόνο της, καθώς το άτομο επανεργμενεί κάποιες από τις ιδέες του, αναστοχάζεται, θέτει τις υποθέσεις του σε έλεγχο, και αυτή, στο σύνολό της, είναι μια μακρόχρονη διαδικασία.

• Τα προσωπικά κίνητρα είναι σημαντικά στη μάθηση.

Στον κονστρουκτιβισμό η κάθε εμπειρία μέσα στο μουσείο είναι διαφορετική για το κάθε υποκείμενο, οπότε η μαθησιακή αξία της μουσειακής εμπειρίας διαφέρει και σε κάποιες περιπτώσεις τα αποτελέσματα είναι εμφανή σε βάθος χρόνου. Στο σχήμα 1.1 παρουσιάζεται ο «κύκλος της μουσειακής εμπειρίας» βασισμένος στο έργο του Dewey και προσαρμοσμένος στον μουσειακό χώρο από τον Hein. (Hein, 2006:195)

Σχήμα 1.1: «Ο κύκλος της μουσειακής εμπειρίας»

Στη διεθνή βιβλιογραφία της μουσειοπαιδαγωγικής έχουν καταγραφεί από τον Ebitz (2008:19) τουλάχιστον 7 θεωρητικές προσεγγίσεις κονστрукτιβιστικής προελεύσεως στη μάθηση.

- Κατασκευή της γνώσης του μαθητευόμενου μέσω αφήγησης (Roberts 1997)
- Συνκατασκευή του νοήματος από τον μαθητευόμενο μέσω διαλογικής συζήτησης (Leinhardt et al. 2002)
- Επιτέλεση: πρόκειται για διαδικασία κατά την οποία τα δράματα στον μουσειακό χώρο ολοκληρώνονται με την ενεργό συμμετοχή του κοινού (Garofan 2001)
- Επικοινωνία που παράγεται μέσα από τα μέλη μιας κοινότητας μαθητευομένων (Hooper-Greenhill 1999)
- Επικοινωνία του μαθητευόμενου με άλλους μαθητευόμενους, εντός μιας κοινότητας μαθητευομένων, με τους οποίους μοιράζεται ίδιους στόχους (Paris 2006)
- Ενδυνάμωση και ανάπτυξη της ταυτότητας των μαθητευομένων (Paris & Mercer 2002, Rounds 2006)
- Επικοινωνία η οποία διαμορφώνεται από τις «ταυτότητες» των επισκεπτών-μαθητευομένων στο μουσείο (Falk 2006 και 2007).

Ας σημειώσουμε ότι στα μουσεία τέχνης, εμφανίστηκε πρόσφατα η μέθοδος Visual Thinking Strategies, από τους Αμερικάνους Abigail Housen και Philip Yenawine. Σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο ο μουσειοπαιδαγωγός αξιοποιεί τις αρχικές απορίες του επισκέπτη και έτσι διαμορφώνει την επίσκεψη ώστε να προκαλέσει περισσότερο ενδιαφέρον και περισσότερες παρατηρήσεις επιλέγοντας συγκεκριμένα εκθέματα. Η σημασία της εμπειρίας κατά την επίσκεψη αποτυπώνεται στη θεωρία του Dewey ο οποίος υποστηρίζει ότι :

«Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να δημιουργεί μια «συνέχεια» ανάμεσα στην καθημερινή ζωή του παιδιού και τη νέα γνώση. Η εκπαιδευτική ύλη πρέπει να προσαρμόζεται στην εμπειρία του παιδιού και να μεταφράζεται σε προσωπική εμπειρία» (Bertrand & Valois 2000).

«Το κριτήριο της επιτυχίας να μην είναι η ποσότητα αλλά η ποιότητα της πραγματοποιούμενης γνώσης» (Bertrand & Valois 2000).

Οι σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις, προωθούν ένα μοντέλο στο οποίο η ελευθερία και η αντίληψη έχουν πρωταρχικό ρόλο. Η ιδιοσυγκρασία του ατόμου καθορίζεται και από το περιβάλλον του, γι' αυτό οι βιωματικές εμπειρίες διαμορφώνουν τις απόψεις του αφού είναι οι ίδιες μέρος της μάθησης. Το ζητούμενο σήμερα είναι ο στόχος της μουσειοπαιδαγωγικής, να μπορούν δηλαδή όλοι να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τη μουσειακή γνώση που τους δίνεται μέσα στο μουσείο, να επιτευχθεί. Η προσπάθεια αυτή ξεκινά με τη σύνδεση της μάθησης που λαμβάνεται από το σχολείο με την μουσειακή εκπαίδευση. Στην Ελλάδα, τα πρώτα δείγματα αυτής της προσπάθειας τα συναντάμε από την δεκαετία του '70 κυρίως στα ιδιωτικά μουσεία όπως το Μουσείο Μπενάκη και Γουλανδρή. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στοχεύουν στην επαφή του μαθητή με το μουσείο ως προέκταση της μάθησής του. Δεν υπάρχει διδασκαλία, αλλά ένα είδος έκφρασης και ερμηνείας που αναδύεται μέσα από τις μορφωτικές δραστηριότητες που συναντά μέσα στο χώρο του μουσείου. Οι δραστηριότητες αυτές που ανήκουν στο γενικό σύνολο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ποικίλουν ανάλογα με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων. Το κάθε πρόγραμμα μπορεί να αποτελείται από εργαστήρια, θεατρικό και εικαστικό παιχνίδι, ξεναγήσεις, συζητήσεις που κατευθύνονται από τους «εμπυχωτές» ή «ερμηνευτές» ή «μουσειοπαιδαγωγούς», οι οποίοι είναι οι παιδαγωγοί του μουσείου. Είναι αναγκαίο για τη σωστή λειτουργία των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων οι μουσειοπαιδαγωγοί να γνωρίζουν τις βασικές εκπαιδευτικές και ψυχοπαιδαγωγικές θεωρίες γνώσης και μάθησης.

Η «αυθεντική» μάθηση συντελείται όταν τα γνωστικά αντικείμενα προσαρμόζονται στις βασικές ανάγκες του ατόμου: αγάπη, εξουσία ή αναγνώριση, ελευθερία, διασκέδαση, επιβίωση .'(Glasser, Ποιοτικό σχολείο)

‘Το άτομο μαθαίνει με φυσικό τρόπο όπου εμπλέκεται όλο το πρόσωπο και όλη η φυσιολογία του και από τότε που γεννιέται αναζητά το νόημα και τη σημασία των πραγμάτων και τις πολλαπλές τους προοπτικές.’ (Caines &Caines, Brain Based Learning and Teaching)

1.2.2 Μουσειακή ερμηνεία

Η μουσειακή ερμηνεία δεν μένει μόνο στην απλή αναγνώριση των αντικειμένων μέσω τις επεξήγησης που προσφέρει η τεκμηρίωση της ταυτότητας τους αλλά προσπαθεί να εξηγήσει, να ταυτοποιήσει, να αποσαφηνίσει και να εκθέσει μια προσωπική άποψη ο ίδιος ο επισκέπτης. Το ίδιο το αντικείμενο όσο και οι συμπληρωματικές πληροφορίες ερμηνεύονται με ποικίλα και διαφοροποιημένα μηνύματα για τον κάθε επισκέπτη και είναι τα ερμηνευτικά μέσα και οι διαφορετικές τεχνικές που διαφοροποιούν και βοηθούν την εκάστοτε επικοινωνία που διαθέτει το μουσείο και την επικοινωνούν στο κοινό που τους ενδιαφέρει. Η ερμηνεία από την μεριά του κοινού είναι ο στόχος της επίσκεψης καθώς και της μουσειοπαιδαγωγικής προσέγγισης. Για να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα της ερμηνείας θα πρέπει να δώσουμε μια χείρα βοήθειας ενισχύοντας τον τρόπο έκθεσης και προβολής των αντικειμένων, έτσι ώστε να ελαττώσουμε το χάσμα ανάμεσα στην άμεση αντίληψη και τα κρυμμένα νοήματα με σκοπό να αποκαλύψουμε τη σπουδαιότητά τους.

Οι έξι αρχές ερμηνείας του Tilden:

1.Ερμηνεία που δεν συνδέει τα εκθέματα με κάτι σχετικό με την προσωπικότητα ή την εμπειρία του επισκέπτη θα είναι στείρα

2. Οι πληροφορίες από μόνες τους δεν είναι ερμηνεία. Ερμηνεία είναι η αποκάλυψη που βασίζεται στις πληροφορίες. Πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικά πράγματα. Ωστόσο κάθε ερμηνεία περιλαμβάνει πληροφορίες

3. Η ερμηνεία είναι «τέχνη» που συνδυάζει πολλές τέχνες, ανεξάρτητα αν το υλικό που παρουσιάζεται είναι επιστημονικό, ιστορικό ή αρχιτεκτονικό. Κάθε τέχνη είναι σε κάποιο βαθμό διδάξιμη

4. Κύριος στόχος της ερμηνείας δεν είναι η καθοδήγηση, αλλά η αφύπνιση του ενδιαφέροντος

5. Η ερμηνεία θα πρέπει να παρουσιάζει το σύνολο μάλλον παρά τα επιμέρους στοιχεία

6. Η ερμηνεία που απευθύνεται σε παιδιά (έως 12 ετών) δεν πρέπει να είναι μια «υπεραπλούστευση» της παρουσίασης στους ενήλικες, αλλά να ακολουθεί διαφορετική προσέγγιση (βλ. Black, G. 2009, Το Ελκυστικό Μουσείο, ΠΙΟΠ, σ. 223).

1.2.3 Μουσειοπαιδαγωγική

«Διασυνδέεται με βασικές αναζητήσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής, που επαναπροσδιορίζουν τις γενικές αρχές, τον προσανατολισμό και τους στόχους της εκπαίδευσης, τις διδακτικές μεθόδους και τις τεχνικές αξιολόγησης με βάση τα πορίσματα της παιδαγωγικής έρευνας, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας, της θεωρίας της επικοινωνίας και της ερμηνείας» (Νάκου,2001).

Η σύνδεση σχολείου-μουσείου αρχίζει να φαίνεται πιο ξεκάθαρα μετά το τέλος του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Γίνεται μια πιο εμπειριστατωμένη προσπάθεια να ελαχιστοποιηθεί το κενό ανάμεσα στο σχολείο και το μουσείο ώστε να έρθουν πιο κοντά σε αυτό οι μαθητές. Είναι η περίοδος επίσης που το ίδιο το μουσείο επαναπροσδιορίζεται σε σχέση με την υπόστασή του, τον ρόλο και τους στόχους του. Ο νέος ρόλος της σύνδεσής του με την παιδαγωγική και ο ρόλος του ως παρακλάδι της, επιτυγχάνεται με το «άνοιγμα» των εκθέσεων του στο κοινό. Έτσι εμφανίζεται ο καινούριος όρος στον χώρο, αυτός της «μουσειοπαιδαγωγικής». Το 1946 ιδρύεται το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), ένας μη κερδοσκοπικός διεθνής οργανισμός με έδρα το Παρίσι που έχει στόχο να προωθήσει και

να υποστηρίξει το έργο των μουσείων και όσων εργάζονται σε αυτά σε διεθνή επίπεδο. Με την ίδρυση του ICOM φαίνεται πλέον καθαρά η αλλαγή στάσης των μουσείων απέναντι στο κοινό και την εκπαίδευση.

Στον 20^ο αιώνα πλέον, οι σχέσεις σχολείου-μουσείου είναι εμφανείς. Η στεία γνώση της μαθητικής τάξης δίνει την θέση της στην εμπειρική μάθηση μέσα από την πράξη και τη βιωματική εμπειρία για την απόκτηση της γνώσης. Τα πρώτα τεχνικά και παιδικά μουσεία κάνουν την εμφάνιση τους καθώς και το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης. Η Εταιρεία Προοδευτικής Εκπαίδευσης (Progressive Education Association) ιδρύθηκε στις 4 / 4 / 1919 και με βασικό εκπρόσωπο τον John Dewey, μελετά και προσεγγίζει από τελείως διαφορετική γωνία τις εκπαιδευτικές μεθόδους της εποχής. Ο Dewey σε αντίθεση με προηγούμενους στοχαστές εστιάζει στις προϋποθέσεις της γνώσης μέσα από την συνολική εικόνα της εκπαίδευσης και καταλήγει στην συμμετοχή του ατόμου στο κοινωνικό πλαίσιο και το ρόλο του θεσμού του σχολείου σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Στο τέλος του 20^{ου} αιώνα το μουσείο γίνεται χώρος μάθησης και παιχνιδιού, εμφανίζεται το κίνημα της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης στην οποία ο ρόλος του δασκάλου είναι διδακτικός, αντιαυταρχικός , δημιουργικός, συμβουλευτικός, συνεργατικός και πολιτικός, η δια βίου μάθηση σύμφωνα με την οποία μέσα από μια διαδικασία χρόνων, ήδη από την γέννηση του ανθρώπου ξεκινά η εκπαίδευσή του και συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Γεννιούνται νέες θεωρητικές προσεγγίσεις όπως αυτή του Bernstein, η οποία διαφέρει με τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις αφού λειτουργεί στο πλαίσιο διακριτικών θεωρητικών μοντέλων και χρησιμοποιεί διαφορετικές γλώσσες περιγραφής (Bernstein, 2000).

1.2.4 Επικοινωνία και άτυπη μάθηση στα μουσεία

Από το τέλος του 20^{ου} αιώνα και μετά, τα μουσεία ασχολούνται πλέον πιο δραστικά με την σημασία που έχει η επικοινωνιακή τους πολιτική ως προς τους επισκέπτες αλλά και τον ίδιο τον οργανισμό. Ο επισκέπτης αποκτά ενεργό ρόλο, θεωρείται μοναδικός ως προς τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει το κοινωνικό, πολιτισμικό και μορφωτικό του περιβάλλον. Η Hooper-Greenhill(1999) αναφέρει δύο τύπους μοντέλων ως προς την επικοινωνιακή λειτουργία του μουσείου

- Το γραμμικό/μεταδοτικό μοντέλο επικοινωνίας, στο οποίο ο επισκέπτης είναι παθητικός δέκτης πληροφοριών και η επικοινωνία είναι μονόπλευρη, αφού το μουσείο είναι αυτό που στέλνει συγκεκριμένα μηνύματα στους επισκέπτες χωρίς να μπορεί να ενσωματώνει στα νοήματα το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον του επισκέπτη.
- Ο δεύτερος τύπος είναι αυτός που επιτρέπει την σχέση μουσείου-επισκέπτη μέσα σε ένα ενεργό κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο.

Τον πιο σημαντικό ρόλο στην επαφή του μουσειοπαιδαγωγού με το κοινό διαδραματίζει η επικοινωνία, η οποία μπορεί αν είναι άμεση ή έμμεση.

➤ Στην άμεση επικοινωνία emπίπτουν τα :

•εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες

•εκπαιδευτικές δραστηριότητες για ομάδες παιδιών, εφήβων, ενηλίκων και μεμονωμένων επισκεπτών, που απευθύνονται στον ελεύθερό τους χρόνο (π.χ. ξεναγήσεις, σεμινάρια, εργαστήρια δημιουργικής έκφρασης κ.ά.)

• δραστηριότητες σε χώρους εκτός μουσείου, όπως είναι τα προγράμματα προσέγγισης για ομάδες ατόμων που δεν μπορούν να επισκεφθούν το μουσείο (βλ. επίσης Νικονάνου 2006: 168-169).

➤ Στις μορφές έμμεσης επικοινωνίας, συμπεριλαμβάνονται:

- διάφορα είδη εκπαιδευτικών εντύπων
- ερμηνευτικά βοηθήματα για τα μουσειακά εκθέματα
- μουσειολεωφορεία και μουσειοβαλίτσες
- εφαρμογές νέων τεχνολογιών για χρήση εντός ή εκτός του μουσείου
- ειδικές εκπαιδευτικές εκθέσεις (Νικονάνου 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

2.1 Ιστορική αναδρομή

Τα πρώτα μουσεία δημόσιου χαρακτήρα, από τα τέλη του 18ου αιώνα και μετά, θέτουν την εκπαίδευση ως πρωταρχικό τους στόχο και αυτοπροσδιορίζονται ως εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Για να συστηματοποιηθούν βέβαια οι εκπαιδευτικές τους υπηρεσίες προς το κοινό και μάλιστα το παιδικό κοινό θα περάσουν πολλά χρόνια. Σταδιακά και με αυξανόμενη ένταση μέσα στον 20ο αιώνα εμφανίζονται ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και μουσειακοί χώροι που έθεσαν το παιδί ως βασική ομάδα-στόχο.

Ο 20ος αιώνας χαρακτηρίστηκε από την Έλεν Κέι το 1900 ως "*ο αιώνας του παιδιού*" (Bardy 2003: 177-179). Με προεξάρχουσες τις προσεγγίσεις του Φρόντ και του Πιαζέ, εμφανίζονται νέες επιστημονικές θεωρίες σχετικά με τις ιδιαιτερότητες της παιδικής ηλικίας και της σημασίας της για την ανάπτυξη υγιών ενηλίκων. Τα παιδιά θεωρούνται εξελισσόμενα άτομα, με δικές τους ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες και αναγνωρίζεται το δικαίωμα τους στον αυτοκαθορισμό μέσα από τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε αποφάσεις που τα αφορούν και να εισακούεται η γνώμη τους (Cunningham, 2005: 204, Μακρυγιάννη, 2003: 34-35).

Στον τομέα της εκπαίδευσης, το προοδευτικό κίνημα έθεσε τις βάσεις για μια παιδαγωγική δημοκρατική, που απευθύνεται σε όλους, διαμορφώνει σκεπτόμενα άτομα και θέτει ως στόχο την κοινωνική αλλαγή. Η μουσειακή εκπαίδευση υιοθετεί σταδιακά πολλές από τις αρχές και τις πρακτικές του προοδευτικού κινήματος (Hein, 2006).

Η εξέλιξη της μουσειοπαιδαγωγικής επηρεάζεται καθοριστικά μέσα από το έργο ενός από τους βασικούς εκπροσώπους της προοδευτικής εκπαίδευσης, του Αμερικανού φιλοσόφου και παιδαγωγού John Dewey (1859-1952). Σύμφωνα με τον Dewey ο κόσμος συγκροτείται από αντικείμενα, τα οποία πρέπει να προσεγγίσουμε και να αφομοιώσουμε, ώστε να αποκτήσουμε εφόδια για τη ζωή (Sauter 1994: 287). Έτσι βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης είναι η σύνδεση του σχολείου με την καθημερινότητα στο πλαίσιο μιας κοινωνικής αγωγής (Röhrs 1990: 50). Ο Dewey εισάγει την έννοια της εμπειρίας ως αφετηρία για μάθηση μέσα από την πράξη, την προσωπική επαφή και τη δοκιμή ώστε να αναπτυχθεί η δημιουργική δυνατότητα του παιδιού, η αυτόνομη σκέψη και δράση (Dewey 1916 και 1938, König 2002: 34-35). Η θεωρητική γνώση υποστηρίζει την πράξη, ενώ η πρακτική αφυπνίζει το ενδιαφέρον για τη θεωρία. Στόχος είναι να έχουν οι μαθητεύομενοι ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσα από δραστηριότητες που προωθούν την προσωπική εμπειρία, τη συμμετοχή, την επικοινωνία και την ανάπτυξη του διαλόγου μεταξύ των παιδιών και των αντικειμένων (Νικονάνου 2003: 46).

Η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη και το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, οδηγεί στην εκπαιδευτική χρήση βιβλιοθηκών και μουσείων, ενώ τονίζεται η ανάγκη για συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων, η κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης, αλλά και η άμεση σύνδεση κάθε εκπαιδευτικής διαδικασίας με την καθημερινή ζωή των μαθητών.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η επαφή του παιδιού με τον υλικό και άυλο πολιτισμό νοείται ως μια πολυδιάστατη και δυναμική σχέση. Το μουσείο θεωρείται ως εργαλείο ανάπτυξης προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, ως πηγή ευχαρίστησης, έμπνευσης και δημιουργικότητας, ως καταλύτης αξιών και βελτίωσης της ποιότητας ζωής (Hooper-Greenhill 2007, Silverman 2002). Αναγνωρίζει ότι το παιδί είναι ένα δρών άτομο που συμμετέχει ενεργά στην οικειοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην οικοδόμηση της πολιτιστικής του ταυτότητας. Οι μαθησιακοί στόχοι, οι εκπαιδευτικές μέθοδοι και τα περιβάλλοντα μάθησης που το μουσείο δομεί, οφείλουν να παρέχουν ευκαιρίες στο παιδί για να αναπτυχθεί, να φανταστεί αυτό που μπορεί να γίνει, να αποπειραθεί δικές του ερμηνείες και να δοκιμάσει τις δυνάμεις του. Αξιοποιώντας τη γνώση του χθες, το παιδί επιχειρεί να

συνειδητοποιήσει και να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του και το σήμερα(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011: 12).

Το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης και οι θέσεις του Dewey για την εμπειρία, επηρεάζουν τη δημιουργία των παιδικών μουσείων. Το πρώτο παιδικό μουσείο ιδρύεται το Δεκέμβριο του 1899 στο Μπρούκλιν της Νέας Υόρκης, παράρτημα του Ινστιτούτου Τεχνών και Επιστημών. Στα καταστατικά του μουσείου αναφέρεται ο σκοπός του *"...να αποτελέσει ένα ελκυστικό μέσω για τα παιδιά που θα τα επηρεάσει προς την κατεύθυνση της εκλέπτυνσης του γούστου τους και την ανάπτυξη των ενδιαφερόντων τους. Να γίνει ένα ελκυστικό εκπαιδευτικό κέντρο καθημερινής βοήθειας σε μαθητές και δασκάλους συνδεδεμένο με τη σχολική εργασία και να προσφέρει νέους τομείς σκέψης για να ακολουθήσουν τα παιδιά στον ελεύθερο χρόνο τους"* (Gallup 1907: 144)

Μέσα στις επόμενες δεκαετίες, έχοντας ως πρότυπο το Μουσείο του Μπρούκλιν, άνοιξαν στις Ηνωμένες Πολιτείες μια σειρά από παιδικά μουσεία. Στη Βοστώνη το 1913, στο Ντιτρόιτ το 1917, στην Ινδιανάπολις το 1925 και στο Ντάλουθ της Μινεσότα το 1930(Le Blanc 1999: 50-52). Στο πλαίσιο των νεοϊδρυθεισών οργανώσεων της UNESCO και του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), όπου και συστάθηκε επιτροπή για τα Παιδικά Μουσεία από την έναρξη λειτουργίας του συμβουλίου το 1946, το κίνημα των παιδικών μουσείων αναγνωρίζεται διεθνώς. Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Παιδικών Μουσείων (AMC: Association of Children's Museums) η ανάπτυξή τους από το 1970 και εξής είναι καταγιστική. Το 1975 λειτουργούσαν 38 μουσεία στις Η.Π.Α ενώ μεταξύ του 1976 και του 1990 άνοιξαν 80 νέα.

Η ραγδαία ανάπτυξη των παιδικών μουσείων, οφείλεται στις κοινωνικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στις δεκαετίες του 60' και του 70' και επηρέασαν το μουσειακό κόσμο και τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες που απευθύνονταν στα παιδιά. Καθοριστικός ήταν ο ρόλος της εφαρμογής των θεωριών της γνωστικής ψυχολογίας στην εκπαίδευση, καθώς και τα ζητήματα αντιπροσώπευσης και ισότητας που προωθήθηκαν από το κίνημα της νέας μουσειολογίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011: 48-49).

Τα παιδικά μουσεία αποτελούν τα πρώτα επισκεπτοκεντρικά μουσεία και προσδιορίζονται με βάση τις ομάδες κοινού που επιδιώκουν να υπηρετήσουν. Η βασική καινοτομία που εκφράζεται μέσα από την ίδρυση των παιδικών μουσείων είναι ότι έχουν στο επίκεντρο όλων των εργασιών τους τις ομάδες κοινού και όχι τις συλλογές. Η επιλογή των εκθεσιακών θεματικών, η συλλεκτική πολιτική και όλες οι εκπαιδευτικές ρυθμίσεις και δραστηριότητες έχουν ως επίκεντρο τα παιδιά και τους εφήβους.

Το σκεπτικό των παιδικών μουσείων επηρεάστηκε καθοριστικά και από την παιδαγωγό Maria Montessori (1870-1952), σε ότι αφορά τη σχέση των παιδιών με το περιβάλλον. Σύμφωνα με τη Montessori, το περιβάλλον παρέχει μια σειρά ερεθισμάτων κινητοποιώντας τα παιδιά να εξερευνήσουν, να σκεφτούν, να παρατηρήσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο. Τα παιδιά πρέπει να έχουν τη δυνατότητα επιλέξουν ελεύθερα τα στοιχεία του περιβάλλοντος που τους κινούν την προσοχή και να κατανοήσουν το περιβάλλον μέσα από το παιχνίδι και τη μίμηση. Η κατάλληλη διαμόρφωση των χώρων δίνει δυνατότητες για την ενεργοποίηση των αισθήσεων και της αυτενέργειας και την ανάπτυξη μιας ενεργητικής σχέσης με την πραγματικότητα(Νικονάνου 2003:47).

Στο πλαίσιο αυτό τα παιδικά μουσεία καλούνται να ξεφύγουν από τους παραδοσιακούς τρόπους παρουσίασης αφού δε θεωρούνται κατάλληλοι για τα παιδιά. Διαμορφώνουν λοιπόν περιβάλλοντα μάθησης που προσφέρουν ερεθίσματα και κίνητρα για εμπειρία στους επισκέπτες.

Κι ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες τα παιδικά μουσεία δημιουργούνται ως ανεξάρτητοι μουσειακοί οργανισμοί, στην Ευρώπη αναπτύσσονται μέσα σε ένα προ υπάρχον μουσείο ή έχουν τη μορφή παραρτήματος, με στόχο την ανάδειξη και εκπαιδευτική αξιοποίηση των συλλογών του μητρικού μουσείου. Το αμερικανικό μοντέλο παιδικών μουσείων υιοθετείται

από τη Ευρώπη και την Ασία από το 1990 και μετά, αναγνωρίζοντας την ελευθερία για πειραματισμό που παρέχει το παιδικό μουσείο με αφετηρία τις ανάγκες του παιδιού και όχι με βάση το γνωστικό αντικείμενο του μητρικού μουσείου, καθώς και τους κοινωνικούς στόχους που μπορεί να επιτελέσει σε τοπικό επίπεδο.

Τα παιδικά μουσεία έχουν διαδοθεί σε όλο τον κόσμο και υπολογίζονται σήμερα γύρω στα 400. Η επιτυχία τους οδήγησε στην ενσωμάτωση των τεχνικών και των μεθόδων τους τόσο από τα άλλα μουσεία όσο και από εμπορικού τύπου ψυχαγωγικές δραστηριότητες (π.χ παιδότοποι). Το γεγονός αυτό εντατικοποίησε το διάλογο για τη φύση των παιδικών μουσείων και το ρόλο που δύναται να παίξουν στη σύγχρονη μεταμοντέρνα κοινωνία. Καλούνται λοιπόν να επανεφεύρουν τον εαυτό τους και να ανακαλύψουν νέους τρόπους προσφοράς μαθησιακών εμπειριών, που θα δώσουν νόημα στη ζωή όλων των παιδιών, ανεξαρτήτως του κοινωνικού και πολιτιστικού τους υπόβαθρου(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011:48-49).

2.2 Τα παιδικά μουσεία σήμερα

Ο πιο πετυχημένος συνοπτικός ορισμός για τα παιδικά μουσεία δόθηκε από το Michael Spock, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του κινήματος και διευθυντή του παιδικού μουσείου της Βοστόνης για 23 χρόνια

«Τα παιδικά μουσεία είναι για κάποιον παρά για κάτι».

Στο επίκεντρο των παιδικών μουσείων βρίσκεται το παιδί. Αποστολή τους είναι να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τον κόσμο μέσα στον οποίο ζουν, καθώς και να συμβάλλουν στην αισθητική, πνευματική και κοινωνική τους ανάπτυξη μέσα από τη χρήση των μουσειακών συλλογών.

Τα αντικείμενα των συλλογών των παιδικών μουσείων, αξιοποιούνται ως εργαλεία για να υποστηρίξουν τη μάθηση και να ανταποκριθούν στις αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού. Συνήθως λοιπόν, τα αντικείμενα δεν έχουν μεγάλη επιστημονική ή καλλιτεχνική αξία, αφού δεν αποτελούν αυτοσκοπό του μουσείου π.χ. το παιδικό μουσείο των Βρυξελλών, οργανώνει θεματικές εκθέσεις που βοηθούν τα παιδιά να επεξεργαστούν τους φόβους τους, να ανακαλύψουν τα ταλέντα τους και να καλλιεργήσουν την αυτοπεποίθησή τους.

Οι παιδοκεντρικοί αυτοί οργανισμοί επικεντρώνονται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κοινού, στα κίνητρα για μάθηση και στην ενδυνάμωση του επισκέπτη μέσα από την άμεση εμπειρία με τα αντικείμενα. Τα παιδικά μουσεία αποτελούν πρωτότυπα σχεδιασμένα μαθησιακά περιβάλλοντα που προωθούν την κοινή μάθηση παιδιού και ενήλικα.

Βασισμένα στις σύγχρονες εκπαιδευτικές έρευνες για τη σημασία παροχής πλούσιων ερεθισμάτων από μικρή ηλικία, δίνουν έμφαση στην προσχολική ηλικία και απευθύνονται σε παιδιά έως 12 ετών και σπανιότερα ως 14 ετών. Στα παιδικά μουσεία ευνοείται η επικοινωνία και η διαγενεακή μάθηση. Έφηβοι, εκπαιδευτικοί, γονείς και άτομα της τρίτης ηλικίας παροτρύνονται να συνεργαστούν με τα παιδιά και να εμπλακούν από κοινού στο «παιχνίδι» της γνώσης μέσα από τη θέση του εθελοντή ή του συνοδού(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011:46-50).

Από τη γέννησή τους τα παιδικά μουσεία πειραματίζονται με τις νέες εκπαιδευτικές θεωρίες δίνοντας έμφαση στην αξία της αυτενέργειας, της άμεσης εμπειρίας με τα αντικείμενα και της αξιοποίησης όλων των αισθήσεων. Ο συνεχής πειραματισμός οδήγησε στην εισαγωγή καινοτόμων εκθεσιακών πρακτικών. Το 1964 στο Παιδικό Μουσείο της Βοστόνης, ο Michael Spock, ανέπτυξε διαδραστικά εκθέματα που προωθούν την ενεργητική μάθηση(Cleaver 1988:8). Ο Spock έβγαλε τα αντικείμενα από τις προθήκες, ενθαρρύνοντας τα παιδιά να πειραματιστούν και να επενεργήσουν σε αυτά. Δημιούργησε αντικείμενα με τα οποία διαμόρφωσε θεματικά περιβάλλοντα με ιδιαίτερη σκηνογραφική παρουσία, μέσα στα οποία το κοινό αναπτύσσει τις δράσεις του.

Εκτός από τις διαδραστικές τεχνικές που αναπτύχθηκαν στα παιδικά μουσεία και υιοθετήθηκαν από όλους τους τύπους μουσείων, οι βασικές παιδαγωγικές στρατηγικές που αξιοποιούνται για το σχεδιασμό του μουσειακού χώρου και των εκπαιδευτικών υπηρεσιών τους είναι το παιχνίδι και η ολιστική προσέγγιση της μάθησης. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή η γνώση είναι μία ενεργητική διαδικασία που γίνεται πολύπλευρα και σφαιρικά και βασίζεται στα ενδιαφέροντα, στα βιώματα, στις ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες και στις κλίσεις του παιδιού(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011:47).

Τα παιδικά μουσεία ιδρύονται συνήθως με πρωτοβουλία μιας ομάδας ανθρώπων που θεωρούν σημαντική τη δημιουργία ενός μουσειακού χώρου που προάγει αποτελεσματικά τη μάθηση των παιδιών. Σε συνεργασία με τη δημοτική αρχή και με άλλους κοινωνικούς φορείς της εκάστοτε πόλης, προχωρούν στην ίδρυση του μουσείου, αναπτύσσοντας τις συλλογές και τα εκθέματα από το μηδέν. Με τέτοια αφετηρία, τα παιδικά μουσεία συνδέονται στενά με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και προσπαθούν ενεργά να τις ικανοποιήσουν(Duitz 1999, Kalessoroulou 2002). Οργανώνουν λοιπόν προγράμματα προσέγγισης για ομάδες κοινού που αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ η συνεργασία με τους άλλους κοινωνικούς φορείς της πόλης, τα εμπλέκει σε ιδιαίτερες κοινωνικές δράσεις. Ένα τέτοιο παράδειγμα συναντάμε και στο Παιδικό Μουσείο του Ροντ Άϊλαντ, όπου με το πρόγραμμα «Οικογένειες μαζί» προωθείται η ενδυνάμωση των σχέσεων και των γονεϊκών δεξιοτήτων για οικογένειες στις οποίες τα παιδιά έχουν προσωρινά απομακρυνθεί από τους γονείς, εξαιτίας παραμέλησης ή κακοποίησης ανηλίκου. Βλέπουμε λοιπόν ότι τα παιδικά μουσεία λειτουργούν σαν άτυπα κέντρα κοινωνικής υποστήριξης και προσπαθούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της συνολικής ποιότητας ζωής στις κοινότητές τους, μέσω των δράσεών τους και της επέκτασης των εκπαιδευτικών τους στόχων.

Είδη εκθέσεων:

Τα είδη των εκθέσεων που αναπτύσσουν τα παιδικά μουσεία, φανερώνουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα τους. Τα περισσότερα παιδικά μουσεία δημιουργούν εκθέσεις με τους παρακάτω θεματικούς άξονες:

- Το σώμα μου / Τα συναισθήματα μου
- Καθημερινή ζωή(σπίτι, γειτονιά, τοπική κοινότητα)
- Φυσικές επιστήμες / Τεχνολογία / Μαθηματικά
- Ιστορία / Αρχαιολογία
- Πολυπολιτισμικότητα / Κοινωνική ανθρωπολογία
- Τέχνη
- Περιβάλλον / Οικολογία
- Κοινωνικά ζητήματα
- Υλικός πολιτισμός παιδικής ηλικίας
- Μύθοι/ παραμύθια,/λογοτεχνία,/θέατρο-δραματοποίηση

Για τη δημιουργία των εκθέσεων αυτών, χρησιμοποιείται πλούσιο εποπτικό υλικό και σχεδιάζονται τρισδιάστατες κατασκευές, που παρακινούν τα παιδιά να παίξουν, να αισθανθούν, να συναισθανθούν, να σκεφτούν, να φανταστούν και να δημιουργήσουν ώστε να προσεγγιστεί το παρουσιαζόμενο θέμα με πολλαπλούς τρόπους.

Τα παιδικά μουσεία που διαθέτουν συλλογές, δίνουν μεγάλη σημασία στην αυθεντικότητα των αντικειμένων. Τα παιδιά επεξεργάζονται τις πολιτιστικές και επιστημονικές έννοιες μέσα από την επαφή τους με τα υλικά κατάλοιπα και συναισθάνονται τη ζωή των ανθρώπων από διαφορετικές εποχές ή περιοχές. Σύμφωνα με τον Spock, η αυθεντικότητα, βοηθά το παιδί να εκτιμήσει τη μοναδικότητα, την ποιότητα και το αναντικατάστατο του αληθινού αντικειμένου, σε μια κοινωνία εθισμένη στη μαζική παραγωγή και κατανάλωση και στις δισδιάστατες εικόνες. Στις περιπτώσεις βέβαια που η φυσική επαφή εγκυμονεί κινδύνους για το ίδιο το αντικείμενο ή για το παιδί, η χρήση αντιγράφων είναι απαραίτητη.

Υπάρχουν όμως και παιδικά μουσεία που δημιουργούν προσωρινές συλλογές ή που δε

διαθέτουν καθόλου συλλογές. Για τη δημιουργία και διατήρηση μιας συλλογής απαιτούνται οικονομικοί και ανθρώπινοι πόροι. Τα παιδικά μουσεία που δημιουργούνται από την ιδιωτική πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων είναι δύσκολο να εξοικονομήσουν χρήματα και να προσελκύσουν δωρεές για το σκοπό αυτό. Πέρα από τους οικονομικούς λόγους, υπάρχουν και παιδικά μουσεία των οποίων οι προγραμματικοί στόχοι δεν απαιτούν τη χρήση αντικειμένων. Τα εκθέματα και τα προγράμματα των μουσείων αυτών βασίζονται στο θέατρο, την αφήγηση παραμυθιών, τα ομαδικά παιχνίδια, τα τραγούδια, τη μουσική, το χορό και συνδέονται με την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, που είναι πλέον αναγνωρισμένη από την παγκόσμια μουσειακή κοινότητα.

Αξιόλογη είναι επίσης η τάση των παιδικών μουσείων, να αξιοποιούν ολόκληρο το μουσειακό χώρο ως εκπαιδευτικό εργαλείο. Για παράδειγμα, το Παιδικό Μουσείο του Μπρούκλιν στην ανακαίνιση του το 2008, υιοθέτησε την πρακτική του πράσινου μουσείου, χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δομικά υλικά φιλικά προς το περιβάλλον, υλικά ανακύκλωσης και συστήματα διαχείρισης που εξοικονομούν ενέργεια. Για να γίνουν αισθητά στον επισκέπτη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κτιρίου και για να επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί σκοποί του παιδικού μουσείου, αξιοποιήθηκε το κέλυφός του για την περιβαλλοντική εκπαίδευση του κοινού, οργανώνοντας εργαστήρια στα οποία οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται τη λειτουργία του κτιρίου και τις επιλογές των κατασκευαστών του.

Τα παιδικά μουσεία δεν είναι μόνο πολυθεματικά, υπάρχουν και μουσεία αφιερωμένα σε ένα θέμα, όπως το Παιδικό Μουσείο της Μόσχας, «*Το σπίτι των παραμυθιών Ζίλι-Μπίλι*», το οποίο είναι αφιερωμένο στην παρουσίαση ρωσικών και ξένων παραδοσιακών παραμυθιών (Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011:50-53).

Γεννημένα στην αυγή του 20ού αιώνα, τα παιδικά μουσεία αποτελούν το νεότερο και πιο ραγδαία εξελισσόμενο είδος μουσείου. Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας τους, η ποικιλομορφία τους, η πολυθεματικότητά τους, ο συνεχής πειραματισμός τους, το ανοιχτό πνεύμα τους και η ευελιξία τους τα καθιστά σε πρότυπα μαθησιακά περιβάλλοντα, που συνδυάζουν τη μάθηση με την ψυχαγωγία μέσω της εμπειρίας και ανταποκρίνονται διαρκώς και με ποικίλους τρόπους στις ανάγκες της κοινότητας στην οποία ανήκουν.

2.3 Παιδικά Μουσεία στην Ελλάδα

2.3.1 Το ελληνικό παιδικό μουσείο: Παρουσίαση

Τη δεκαετία του 1980, με νεοσύστατο το ελληνικό τμήμα του ICOM, με λιγοστές απόπειρες εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα μουσεία και με εδραιωμένη την παραδοσιακή σχέση μουσείου-σχολείου, συστήνεται στην Ελλάδα το σωματείο «Παιδικό Μουσείο», το οποίο μετονομάζεται σε «Ελληνικό Παιδικό Μουσείο» το 1992. Πρόκειται για ένα μη κερδοσκοπικό σωματείο κοινωφελούς χαρακτήρα, αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Πολιτισμού ως Ν.Π.Ι.Δ με πολιτιστικούς σκοπούς (ΦΕΚ 1401/22-10-01). Με πρωτοβουλία της Σοφίας Ρωκ-Μελά, δασκάλας με ειδίκευση στην εκπαίδευση στα μουσεία, ιδρύεται το 1987 το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο. Καταστατικός σκοπός του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν όλο τους το δυναμικό, με σεβασμό στην ατομικότητά τους, αλλά και έμφαση στη συνεργασία, ώστε να γίνουν πολίτες με καλλιεργημένη κοινωνική συνείδηση. Ο σκοπός του σωματείου θα επιτευχθεί ενδεικτικά

- ✓ Με την ίδρυση και διατήρηση Παιδικών Μουσείων
- ✓ Με την ανάπτυξη συλλογών, εκθεμάτων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων μέσω των οποίων τα παιδιά θα προάγουν και θα κατανοούν στοιχεία του πολιτισμού, της ιστορίας, της τέχνης, της επιστήμης, του φυσικού και του τεχνητού περιβάλλοντος και των ανθρωπίνων σχέσεων.
- ✓ Με την εκπαίδευση ενηλίκων
- ✓ Με τη συνεργασία ενός επιστημονικού προσωπικού πολλαπλών ειδικοτήτων
- ✓ Με την ενημέρωση του κοινού
- ✓ Με τη συνεχή επαφή και ανταλλαγή ιδεών με μουσεία, διεθνής οργανισμούς κυβερνητικούς και μη, δίκτυα στο εσωτερικό και εξωτερικό
- ✓ Με τη συνεχή έρευνα, εκπόνηση και έκδοση μελετών σχετικών με τις δραστηριότητες του σωματείου
- ✓ Με την ανάπτυξη και λειτουργία εθελοντικού προγράμματος
- ✓ Με την υποστήριξη πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη συναφών προσπαθειών(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011:50).

2.3.2 Αρχές λειτουργίας-Αποστολή

- Να βρίσκεται διαρκώς στην υπηρεσία όλων των παιδιών.
- Να δημιουργεί εκθέματα και προγράμματα που κεντρίζουν τη σκέψη, μέσα από την αλληλεπίδραση με πραγματικά αντικείμενα.
- Να συντηρεί τις συλλογές του σε υψηλό επίπεδο και να τις διαθέτει στο κοινό.
- Να προσελκύει και να υποστηρίζει ανθρώπους από διαφορετικές ειδικότητες που θα εργάζονται με δημιουργικότητα και αφοσίωση στα παιδιά.
- Να παρέχει υποστήριξη στους γονείς και την οικογένεια.
- Να συνεργάζεται με εκπαιδευτικούς και εκπροσώπους άλλων κοινωνικών φορέων για να διασώσει τη φιλοσοφία και τη μεθοδολογία του.
- Να λειτουργεί ως εθνικό, ερευνητικό και αναπτυξιακό κέντρο που μελετά νέες μεθόδους άτυπης εκπαίδευσης, όπως επίσης και νέους ρόλους για τα μουσεία.

2.3.3 Ο Χώρος

Για την επίτευξη του σκοπού και της αποστολής του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου δημιουργείται το Δεκέμβριο του 1994, με τη συνδιοργάνωση του Πολιτισμικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων, το Παιδικό Μουσείο της Αθήνας στην οδό Κυδαθηναίων 14, στην

Πλάκα.

Το Παιδικό Μουσείο της Αθήνας αποτελεί μια από τις πρώτες μουσειακές εμπειρίες των παιδιών, όπου τους παρέχεται ένα περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες και τις δυνατότητές τους. Απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας έως 12 χρόνων, γονείς, εκπαιδευτικούς και σε οποιονδήποτε πρωτομαθαίνει και ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη του παιδιού. Πιστεύει ότι η μάθηση υποστηρίζεται από τα αντικείμενα, τις χειροπιαστές εμπειρίες και το παιχνίδι, *"ακούω και ξεχνώ, βλέπω και θυμάμαι, κάνω και καταλαβαίνω"*. Το Παιδικό Μουσείο της Αθήνας υπάρχει για να βοηθά τα παιδιά να καταλάβουν και να χαρούν τον κόσμο στον οποίο ζουν(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011: 55).

2.3.4 Οι συλλογές

Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο συλλέγει από το 1987. Οι συλλογές του αποτελούνται από αντικείμενα που έχουν εκπαιδευτική χρήση και λειτουργούν ως πηγή έμπνευσης για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εκθεμάτων που συχνά συνδέονται με το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου. Με βάση την πολιτική του οι συλλογές του μπορούν να αποτελούνται από:

- ⇒ αντικείμενα που συγκροτούν μόνιμα ή περιοδικά εκθέματα, ειδικές κατασκευές και συνθέσεις.
- ⇒ έργα τέχνης ή αντικείμενα ιδιαίτερης αισθητικής ή ιστορικής αξίας που συνδέονται θεματικά με το παιδί ή με τα εκθέματα και τα προγράμματα του Παιδικού Μουσείου.
- ⇒ έργα επισκεπτών, παιδιών και ενηλίκων που κατασκευάστηκαν στο πλαίσιο δραστηριοτήτων του μουσείου και δωρήθηκαν από τους δημιουργούς τους.

2.3.5 Κατηγορίες συλλογών

- Φύση και περιβάλλον
- Επιβίωση, τροφή, υγεία, καθαριότητα, ενδυση-υπόδηση, στολισμός σώματος
- σκεύη, εργαλεία, κατασκευές, έπιπλα, χρηστική τεχνολογία
- Μάθηση, γνώση, αναψυχή, παιχνίδι, αθλητισμός
- Κοινωνία, επικοινωνία, διαβιβαστική τεχνολογία, διαφήμιση
- Χώρος, γεωγραφία, μετακινήσεις
- Χρόνος, ο κύκλος της ζωής, εορτές, τελετές
- Δημιουργία, τέχνη, διακόσμηση, το ά-χρηστο
- Δημιουργίες παιδιών μέσα από δραστηριότητες
- Αδιάγνωστα / διάφορα
- (<https://www.hcm.gr/collections/>)

2.3.6 Τα εκθέματα

Στο Ελληνικό Παιδικό Μουσείο της Αθήνας το Σωματείο εμπλούτισε τη δράση του μέσα από τη δημιουργία διαδραστικών εκθεμάτων. Στην κάθε αίθουσα του κτιρίου αναπτύσσεται ένα θεματικό περιβάλλον με στόχο να προκαλέσει την περιέργεια και το ενδιαφέρον του κοινού. Τα εκθέματα είναι ειδικά σχεδιασμένα να χρησιμοποιούνται από το κοινό, το οποίο με τη συμμετοχή του ζωντανεύει και ερμηνεύει τα εκθέματα, αποκτώντας χειροπιαστές εμπειρίες, που συμβάλλουν στην εξέλιξη των ικανοτήτων του. Μέσα από τα ερεθίσματα που παρέχει το περιβάλλον-έκθεμα, τα παιδιά μαθαίνουν τις δυνάμεις τους, ανακαλύπτουν τις ικανότητές τους και προσεγγίζουν το θέμα και τις ποικίλες μορφές γνώσης με ενοποιημένη μορφή. Ο σχεδιασμός και η δημιουργία των εκθεμάτων βασίζονται:

- Στην αποστολή του μουσείου να βοηθήσει τα παιδιά να κατανοήσουν και να χαρούν τον κόσμο.

- Στις δυνατότητες και τους περιορισμούς του κτιρίου
- Στις συλλογές
- Στα εκπαιδευτικά προγράμματα
- Στην επικαιρότητα
- Στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου
- Στη διεπιστημονική σύσταση της ομάδας εργασίας
- Στην επαναχρησιμοποίηση υλικών και αντικειμένων υποστηρίζοντας την προστασία του περιβάλλοντος και την ανακύκλωση στην πράξη
- Στους κανόνες ασφάλειας για την πρόβλεψη ατυχημάτων
- Στη συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς σε επίπεδο χρηματοδότησης

Μέχρι σήμερα έχουν αναπτυχθεί στους χώρους του μουσείου πάνω από 25 μόνιμα και περιοδικά εκθέματα, ενδεικτικά αναφέρουμε:

⊙ **Έκθεμα: «Κοινωνική και Πολιτισμική διαφορετικότητα, οι έτσι και οι αλλιώς: Μια ιστορία για τη διαφορετικότητα»**

Το έκθεμα αναπτύσσεται σε έξι ενότητες και είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε να ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή των επισκεπτών. Αναφέρεται κυρίως σε παιδιά ηλικίας 7-12 χρόνων ενώ παρέχει ειδική ενότητα σχεδιασμένη για παιδιά 3-6 χρόνων. Σκοπός του εκθέματος είναι να προσφέρει στα παιδιά ένα πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον για να συναισθανθούν, να ευαισθητοποιηθούν, να δημιουργήσουν και να εκφραστούν γύρω από το θέμα της διαφορετικότητας. Μέσα από την ιστορία «Οι έτσι και οι αλλιώς» οι επισκέπτες καλλιεργούν την αυτογνωσία, την αποδοχή και τον αλληλοσεβασμό ώστε να αντιμετωπίσουν τυχόν αισθήματα ξενοφοβίας και προκαταλήψεων, να αποδεχτούν τη διαφορετικότητα και να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας.

→ **Θεματική ενότητα: «Χτίζω & Δημιουργώ»**

⊙ **Έκθεμα: «Παιγιδότοπος»**

Σκοπός του εκθέματος είναι τα παιδιά να εξοικειωθούν με το θεσμό των μουσείων από βρεφική ηλικία και να διαμορφώσουν θετική στάση. Στη θεματική ενότητα «Χτίζω & Δημιουργώ» τα παιδιά παίζουν με οικοδομικά υλικά κατασκευάζουν απλά οικοδομήματα και ανακαλύπτουν σχήματα, μεγέθη, τη σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους και πώς αυτά μπορούν να μεταβληθούν από τη δική τους παρέμβαση.

⊙ **Έκθεμα: «Η αγορά»**

Στο έκθεμα «Η αγορά» προσφέρεται στα παιδιά ένα περιβάλλον γεμάτο ερεθίσματα στο οποίο εξοικειώνονται με τις βασικές λειτουργίες της αγοράς και επινοούν δικούς τους τρόπους συνδιαλλαγών. Πρόκειται για μια αγορά στα μέτρα των παιδιών όπου ο φούρνος, το μπακάλικο, το κρεοπωλείο και το περίπτερο δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να πάρουν ρόλους και να αξιολογήσουν τις διατροφικές και καταναλωτικές τους επιλογές.

→ **Θεματική ενότητα: «Ανακαλύπτω τον κόσμο του μπισκότου»**

⊙ **Έκθεμα: «Κουζίνα»**

Μικροί και μεγάλοι χρησιμοποιούν αντικείμενα των συλλογών και πειραματίζονται με πρώτες ύλες και συνταγές. Συνεργάζονται, μαγειρεύουν και γεύονται τα δημιουργήματά τους.

→ **Θεματική ενότητα: «Πως κινούμαι»**

⊙ **Έκθεμα: «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου»**

Στο έκθεμα αυτό οι επισκέπτες ανακαλύπτουν τη σημασία της σωματικής άσκησης στην καλή λειτουργία του οργανισμού. Έρχονται σε επαφή με τον εαυτό τους,

ερευνούν την ανατομία τους και συνδέουν την άσκηση με την ευεξία του οργανισμού.

⊙ Έκθεμα: «Μέσα στο νερό»

Μικροί και μεγάλοι εξοικειώνονται με τις φυσικές επιστήμες. Πειραματίζονται με το νερό και τις ιδιότητές του και ανακαλύπτουν τρόπους για την ήπια χρήση του.

⊙ Έκθεμα: «Συλλογές παιδιών»

Στο έκθεμα αυτό οι επισκέπτες εξοικειώνονται με τη συλλεκτική λειτουργία ενός μουσείου. Επινοούν διαφορετικούς τρόπους έκθεσης των προσωπικών τους συλλογών και επικοινωνούν με τους επισκέπτες του μουσείου.

Εκτός των διαδραστικών εκθεμάτων στο Ελληνικό Παιδικό Μουσείο της Αθήνας έχει δημιουργηθεί και πωλητήριο, το οποίο διαθέτει παιχνιδοπωλείο και υλικοπωλείο. Το παιχνιδοπωλείο είναι ένα κατάστημα με πρωτότυπα παιχνίδια, εκπαιδευτικά βιβλία, παραδοσιακά χειροποίητα αντικείμενα και πολλές άλλες ιδέες που δίνουν στα παιδιά την ευκαιρία να παίξουν δημιουργικά, να ερευνήσουν και να ψυχαγωγηθούν. Σκοπός του να συνεχιστεί η ανακάλυψη της γνώσης και στο σπίτι μετά την ολοκλήρωση της εξερεύνησης των εκθεμάτων. Το υλικοπωλείο αποτελεί μια καινοτομία του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου που συνδέει τη βιομηχανία με την εκπαίδευση και τη δημιουργία, δίνοντας κοινωνική διάσταση στην έννοια της ανακύκλωσης. Μικροί και μεγάλοι βρίσκουν φθηνά υλικά που χρειάζονται για της κατασκευές τους, δίνοντας με αυτό τον τρόπο «ζωή» σε «άχρηστο υλικό»(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011: 60-62).

2.3.7 Εκπαιδευτικά προγράμματα

Η δραστηριότητα του σωματείου ξεκίνησε το 1987 με την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα μουσεία και την υποστήριξή τους από την τοπική αυτοδιοίκηση. Η έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού, οδήγησε το σωματείο στην οργάνωση προγράμματος εκπαίδευσης ενηλίκων, με σκοπό την κατάρτισή τους σε θέματα σχεδιασμού, ερμηνείας και αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα μουσεία. Το πρώτο πρόγραμμα σπουδών για τη μουσειακή αγωγή στην Ελλάδα σχεδιάστηκε το 1988 από το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο και λειτουργεί αδιάλειπτα έως σήμερα.

Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο αναπτύσσει συστηματικά εκπαιδευτικά προγράμματα σύμφωνα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες του κοινού, τα οποία απευθύνονται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, σε μαθητές όλων των βαθμίδων, σε οικογένειες και σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Για το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων χρησιμοποιούνται στοιχεία από τη μαιευτική μέθοδο, τη βιοματική και τη μέθοδο project, δίνοντας έμφαση στην αξία της αυτενέργειας και στη μάθηση μέσω της εμπειρίας.

Η εκπαιδευτική πρακτική του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου βασίζεται στους "ερμηνευτές" και την "ερμηνεία". Ο όρος ερμηνευτής αναφέρεται στους εκπαιδευτικούς του μουσείου, έργο των οποίων είναι να δώσουν στον επισκέπτη πρωταγωνιστικό ρόλο και να τον καταστήσουν ενεργητικό συμμετόχο στη διαμόρφωση και νοηματοδότηση της μουσειακής εμπειρίας, χρησιμοποιώντας τα ερεθίσματα του μουσείου ώστε να ανακαλύψουν τη γνώση. Οι επισκέπτες αυτενεργούν και ο ερμηνευτής συντονίζει και διευκολύνει. Η πολιτική των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του μουσείου δίνει έμφαση στη διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση, ενισχύει το μαθητοκεντρικό και συνεργατικό μοντέλο μάθησης και υποστηρίζει τη χρήση αντικειμένων.

Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα σε συνεργασία με άλλους πολιτιστικούς και κοινωνικούς φορείς που διεξάγονται σε μουσεία, σχολεία, πολιτιστικά κέντρα, δημοτικά πάρκα, νοσοκομεία, εργοστάσια κ.α. στο πλαίσιο της προσπάθειάς του να προσεγγίσει και να διευρύνει το κοινό του. Για την οργάνωση και την

υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών, το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο, διαθέτει μουσειοσκευές και κινητό μουσείο.

Οι μουσειοσκευές είναι εκπαιδευτικά κουτιά σχεδιασμένα σύμφωνα με τις βασικές αρχές και τους στόχους των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου. Μέσω των μουσειοσκευών το μουσείο ταξιδεύει σε οποιονδήποτε χώρο φιλοξενούνται ομάδες παιδιών. Στόχος τους είναι να συμβάλλουν στην ισχυροποίηση των δεσμών σχολείου-μουσείου, να προωθήσουν τη συνεργατική μάθηση, να εμπλουτίσουν το σχολικό πρόγραμμα, να υποστηρίξουν την πρόσβαση στο μουσείο και να δώσουν την ευκαιρία στα παιδιά να ασχοληθούν διεξοδικότερα με ένα θέμα και για μεγαλύτερο διάστημα.

Το κινητό μουσείο είναι ένα καινοτόμο πρόγραμμα μουσειακής εκπαίδευσης που υλοποιείται με τη συνεργασία τοπικών φορέων κάθε περιοχής και στοχεύει στην προσέγγιση του κοινού που για γεωγραφικούς κυρίως λόγους δεν έχει τη δυνατότητα να το επισκεφτεί. Με ένα όχημα εννέα θέσεων οι συλλογές, τα προγράμματα και οι ερμηνευτές του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου ταξιδεύουν σε διάφορες περιοχές για την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων.

Με την δημιουργία του παιδικού μουσείου της Αθήνας, αναπτύχθηκαν νέοι τύποι εκπαιδευτικών προγραμμάτων που συνδέονται άμεσα με τα εκθέματα και τη λειτουργία του χώρου.

Οι στόχοι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι:

- ✓ να εξοικειωθούν τα παιδιά με το μουσειακό χώρο, την πολιτιστική και τεχνολογική κληρονομιά του τόπου μας
- ✓ να γίνει η επίσκεψη στο μουσείο μια ευχάριστη εμπειρία προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών
- ✓ να αναπτυχθούν μέσα από τα εκθέματα του μουσείου οι ικανότητες των παιδιών για παρατήρηση, έρευνα και κατανόηση των αντικειμένων, του φυσικού και τεχνικού κόσμου
- ✓ να εφοδιαστούν τα παιδιά με τρόπους ανεξάρτητης μελέτης και παρατήρησης των εκθεμάτων που θα χρησιμεύσουν και σε επόμενες επισκέψεις(Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011: 56-59).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- Για παιδιά προσχολικής ηλικίας
- ✓ Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Μετακινούμαι»
Το πρόγραμμα διεξάγεται μέσα στη σχολική τάξη με τη βοήθεια του κινητού μουσείου και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών. Τα παιδιά ανακαλύπτουν και εξερευνούν τη συλλογή «μέσα μεταφοράς» και ανακαλύπτουν με πόσους διαφορετικούς τρόπους μπορούμε να ταξιδεύουμε πάνω στη γη. Αφού έρθουν σε επαφή με τα μέσα μεταφοράς και τα υλικά των δρόμων πάνω στους οποίους αυτά κινούνται, τα παιδιά καλούνται να φτιάξουν τα δικά τους μέσα μεταφοράς.
- Για μαθητές Δημοτικού
- ✓ Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Οικονομία: γνώση...με αξία»
Το πρόγραμμα διεξάγεται μέσα στη σχολική τάξη με τη βοήθεια του κινητού μουσείου. Τα παιδιά προσεγγίζουν το θέμα της αγοράς των αγαθών με βιωματικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν παίξιμο ρόλων, κατασκευές και έρευνα. Πρόκειται για ένα πολυθεματικό πρόγραμμα που αναπτύσσει διαφορετικές θεματικές και προσεγγίσεις για κάθε τάξη:
Α' & Β' τάξη: «Οι αγορές τις οικογένειας»
Γ' & Δ' τάξη: «Ο δεκάλογος του καταναλωτή»

- Ε' & ΣΤ': **«Διεθνή προβλήματα –ομαδικές λύσεις»**
- **Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: Στο εργοστάσιο Σοκολατοποιίας Παυλίδη**
Το πρόγραμμα απευθύνεται σε παιδιά της Ε' και της ΣΤ' δημοτικού και διεξάγεται στο εργοστάσιο Σοκολατοποιίας Παυλίδη. Τα παιδιά εξοικειώνονται με ένα πρότυπο βιομηχανίας, με τους χώρους παραγωγής και το εργοστασιακό περιβάλλον. Ανακαλύπτουν τα συστατικά της σοκολάτας, τη διατροφική της αξία, την ιστορία παραγωγής της καθώς και την ιστορία του εργοστασίου.
 - **Για μαθητές Γυμνασίου**
 - ✓ **Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Είναι αυτό τέχνη;»**
Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές της Γ' γυμνασίου και υλοποιείται μέσα στη σχολική τάξη. Πραγματοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και ολοκληρώνεται σε δυο συναντήσεις. Στόχος του προγράμματος είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή και να ευαισθητοποιηθούν όσον αφορά στη σύγχρονη τέχνη με βιωματικό τρόπο, να εξοικειωθούν με σύγχρονα καλλιτεχνικά ρεύματα και με εκπροσώπους τους και να αναπτύξουν πολλαπλούς προσωπικούς και συλλογικούς τρόπους προσέγγισης του έργου τέχνης.
 - **Για παιδιά με αναπηρία**
Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο σχεδιάζει και υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά με ειδικές ανάγκες (ΑμεΑ) από το 1988. Στόχοι του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι να εξοικειωθούν τα ΑμεΑ με μουσεία και χώρους πολιτισμού, να έρθουν σε επαφή με συλλογές, να ενεργοποιήσουν τη βιωματική μάθηση με εργαλείο τις αισθήσεις, το παιχνίδι και τα πραγματικά αντικείμενα, να έρθουν σε επαφή και να κατανοήσουν τον κόσμο στον οποίο ζουν, να ασκήσουν και να εξελίξουν τις δεξιότητές τους.
 - ✓ **Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Χτίζω και δημιουργώ»**
Το πρόγραμμα διεξάγεται στο Παιδικό Μουσείο της Αθήνας στο έκθεμα «παιχνιδότοπος». Τα άτομα που συμμετέχουν, με τη βοήθεια αντικειμένων, εργαλείων και χρωματιστών τούβλων από τις συλλογές του μουσείου και με οδηγό τις αισθήσεις τους πειραματίζονται, ανακαλύπτουν, συνεργάζονται και χτίζουν σπίτια αλλά και σχέσεις.
 - ✓ **Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «Παίζω, ανακαλύπτω και αισθάνομαι»**
Τη σχολική χρονιά 2016-2017, σε συνεργασία με τη MetLife και το MetLife Foundation, σχεδιάστηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Παίζω, ανακαλύπτω και αισθάνομαι». Το πρόγραμμα αυτό αποτελείται από επιμέρους εκπαιδευτικά προγράμματα που διεξάγονται εκτός του μουσειακού χώρου με τη βοήθεια των συλλογών του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου και την ευγενή χορηγία της MetLife.
 - Στον Εθνικό Κήπο: **«Μια καταπράσινη βόλτα»**
 - Στο Σιδηροδρομικό Μουσείο Αθηνών: **«Ταξιδεύω με το τρένο»**
 - Στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης & Παράδοσης «Αγγελικής Χατζημιχάλη»: **«Μια φορά και έναν καιρό στην παλιά Αθήνα»**
 - Στην Εθνική Γλυπτοθήκη: **«Παίζουμε τα αγάλματα;»**
(<https://www.hcm.gr/category/education/>)

2.3.8 Εθελοντισμός

Η δημιουργία, η ανάπτυξη και η λειτουργία του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στο εθελοντικό του πρόγραμμα. Διαμορφώνοντας προγράμματα εκπαίδευσης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των εθελοντών, προσκαλεί ανθρώπους κάθε ηλικίας να υποστηρίξουν τα διάφορα πεδία δράσης του μουσείου όπως τον εκθεσιακό χώρο,

τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τις συλλογές, το κέντρο έρευνας και τεκμηρίωσης, τη γραμματεία, την υποδοχή κ.α. (Ελληνικό Παιδικό Μουσείο 2011: 56-59).

2.3.9 Συνέντευξη

Το ερωτηματολόγιο απευθύνεται στους υπεύθυνους του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου, τις ερωτήσεις απάντησε η Υπεύθυνη Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου κα Αλεξάνδρα Γεωργοπούλου.

1. Ποια παιδαγωγική προσέγγιση λαμβάνεται υπόψη για το σχεδιασμό των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων του μουσείου από τους μουσειοπαιδαγωγούς του μουσείου;

Αποστολή του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι να ενθαρρύνει κάθε παιδί να ανακαλύπτει, να κατανοεί, να μαθαίνει, να χαίρεται και να διαμορφώνει τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα στον οποίο ζει, με σεβασμό στην ατομικότητα και έμφαση στη συνεργασία. Οι εκπαιδευτικές δράσεις του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου στηρίζονται σε ενεργητικές μεθόδους μάθησης και αναπτύσσονται με βάση τις ανάγκες και τις δυνατότητες του κοινού, τους περιορισμούς και τις δυνατότητες του χώρου και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών του σχολείου. Είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του παιδιού ενθαρρύνοντας την κριτική σκέψη, την πρωτοβουλία, τη δημιουργικότητα και την ανακάλυψη.

2. Σε τι στοχεύουν τα προγράμματα που γίνονται σε συνεργασία με τους γονείς; Θεωρείται ότι η συμμετοχή τους επηρεάζει τη σχέση τους με τα παιδιά, καθώς και η παρουσία τους στο χώρο, την συμπεριφορά των παιδιών;

Οι εξουθενωτικοί ρυθμοί ζωής στη σύγχρονη κοινωνία στερούν αρκετές φορές από τα μέλη της οικογένειας τη δυνατότητα να βρεθούν μαζί και να αξιοποιήσουν δημιουργικά τον χρόνο τους. Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο από το 1987 σχεδιάζει, υλοποιεί και αξιολογεί εκπαιδευτικά προγράμματα για οικογένειες, τα οποία με αφορμή εξορμήσεις πολιτιστικού περιεχομένου προωθούν τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή όλων των μελών της οικογένειας. Τα οικογενειακά προγράμματα, λοιπόν, δεν αποσκοπούν στη «ρύθμιση» της συμπεριφοράς των παιδιών, αλλά σε μια ευχάριστη, κοινή εμπειρία της οικογένειας.

3. Από την εμπειρία σας σε ποια προγράμματα ανταποκρίνονται καλύτερα τα παιδιά και σε ποιες ηλικίες; Ανάλογα με τη θεματολογία του εκάστοτε προγράμματος έχετε διαπιστώσει μεγαλύτερη συμμετοχή και καλύτερη αφομοίωση των πληροφοριών;

Κατ' αρχάς η αφομοίωση πληροφοριών είναι αντίθετη με τη φιλοσοφία του φορέα μας. Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς στόχους (educational objectives) του Benjamin Bloom, καθώς και τις σύγχρονες τάσεις στην εκπαίδευση εστιάζουμε περισσότερο στον συναισθηματικό (affective) τομέα, που αφορά τις στάσεις (attitudes) και στον ψυχοκινητικό (psychomotor) τομέα, που αφορά τις δεξιότητες (skills). Αναφορικά με τον γνωστικό τομέα ενδιαφερόμαστε περισσότερο για της διεργασίες κατάκτησης της γνώσης (μεταγνώση, δηλ. μαθαίνω πώς να μαθαίνω) παρά για τη στείρα απομνημόνευση και αποστήθιση. Επίσης, δεδομένου ότι στον σχεδιασμό μας λαμβάνουμε υπόψη το αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκεται το κοινό μας, τα παιδιά ανταποκρίνονται ακόμα και από τη βρεφική ηλικία.

4. Πιστεύετε πως οι εμπειρίες που αποκομίζουν τα παιδιά από την επίσκεψη στο μουσείο και από την συμμετοχή στα προγράμματα βοηθούν και προτρέπουν

τη συμπεριφορά σε παρόμοιους χώρους, καθώς και τις επισκέψεις σε άλλα μουσεία ή εκθέσεις όπως επίσης, και την διαφορετική οπτική τους σε θέματα καθημερινότητας;

Οι στόχοι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι:

⇒ Να εξοικειωθούν τα παιδιά με το μουσειακό χώρο, την πολιτιστική και τεχνολογική κληρονομιά του τόπου μας.

⇒ Να γίνει η επίσκεψη στο Μουσείο μια ευχάριστη εμπειρία την οποία θα θέλουν αν επαναλάβουν

⇒ Να αναπτυχθούν, μέσα από τα εκθέματα του Μουσείου, οι ικανότητες των παιδιών για παρατήρηση, έρευνα και κατανόηση των αντικειμένων του φυσικού και τεχνητού κόσμου.

⇒ Να εφοδιαστούν τα παιδιά με τρόπους ανεξάρτητης μελέτης και παρατήρησης των εκθεμάτων που θα τους χρησιμεύσουν και σε επόμενες επισκέψεις.

5. Το 'Κινητό Μουσείο' έδωσε την δυνατότητα σε σχολεία που δεν έχουν πρόσβαση στο Ελληνικό Παιδικό Μουσείο λόγω απόστασης να το γνωρίσουν. Η γνωριμία του μέσα από την σχολική αίθουσα άλλαξε την συνήθη ανταπόκριση των παιδιών στα προγράμματα όπως αυτά διεξάγονται μέσα στο μουσείο;

Ως φορέας γνωρίζουμε τη θετική ανταπόκριση που υπήρχε από τα σχολεία της περιφέρειας, τα οποία ακόμα μας τροφοδοτούν με υλικό που προκύπτει από τη συνεργασία μας με τους μαθητές, καθώς επίσης και το γεγονός ότι δεχόμαστε αιτήματα να επαναλάβουμε το εγχείρημα είτε στις ίδιες περιοχές είτε σε άλλα σχολεία της ελληνικής περιφέρειας. Εικάζουμε, λοιπόν, ότι υπάρχει αλλαγή στάσης, αλλά δεν μπορούμε να το τεκμηριώσουμε με επιστημονικά δεδομένα.

6. Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας του μουσείου είναι αυτός που σας εμπνέει και σας καθοδηγεί στην διαδικασία της μουσειακής εκπαίδευσης;

Σκοπός του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι να βοηθήσει τα παιδιά από την προσχολική τους ηλικία να αναπτύξουν όλο τους το δυναμικό, ώστε να γίνουν πολίτες, οι οποίοι με σεβασμό για την ατομικότητά τους θα αποκτήσουν κοινωνική συνείδηση και την αίσθηση της ανάγκης να συμβάλλουν στην κοινότητα που ζουν. Ο σκοπός απευθύνεται σε όλα τα παιδιά χωρίς εξαίρεση, στις οικογένειες, στη σχολική κοινότητα και σε όσους ενδιαφέρονται για την πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών ή σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με αυτά.

7. Πως οραματίζεστε στο μέλλον την εξέλιξη του Παιδικού Μουσείου, θα θέλατε να γίνουν κάποιες αλλαγές ή βελτιώσεις;

Το 2017, μετά από 23 χρόνια λειτουργίας στην Πλάκα και με περισσότερους από ένα εκατομμύριο επισκέπτες που έπαιξαν και έμαθαν με τα εκθέματα και τις συλλογές του, το Παιδικό Μουσείο της Αθήνας άλλαξε γειτονιά σε χώρο του εμβληματικού κτιρίου του Ωδείου Αθηνών, επί των οδών Ρηγίλλης & Βασ. Γεωργίου Β' 17-19. Στο Παιδικό Μουσείο της Αθήνας στη νέα του στέγη θα προσφέρουμε σε παιδιά από 0-12 ετών, τις οικογένειες και τους εκπαιδευτικούς τους:

- 600 τμ. ασφαλή χώρο για παιχνίδι, εξερεύνηση και χειροπιαστές εμπειρίες μάθησης
- νέα διαδραστικά εκθέματα

Η συνεχής αξιολόγηση αποτελεί ακρογωνιαίιο λίθο του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου. Κατά συνέπεια συνεχώς λαμβάνουμε ανατροφοδότηση από το κοινό μας (παιδιά, οικογένειες, εκπαιδευτικούς κ.α.), ενημερωνόμαστε για τις σύγχρονες τάσεις στην εκπαίδευση και θέλουμε να πιστεύουμε ότι συνεχώς εξελισσόμαστε και βελτιωνόμαστε.

2.4 Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

2.4.1 Παρουσίαση

Το Μάιο του 1995 ξεκίνησαν οι πρώτες διερευνητικές προσπάθειες για τη λειτουργία του Παιδικού Μουσείου Θεσσαλονίκης από μια ομάδα εκπαιδευτικών, πανεπιστημιακών, μουσειολόγων και ανθρώπων του πολιτισμού. Στις 19 Αυγούστου του 1997 αναγνωρίστηκε επίσημα το σωματείο με την επωνυμία «Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης» (Μη κερδοσκοπικό σωματείο, Ν.Π.Ι.Δ 19.927/97). Πρόκειται για ένα πολυθεματικό μουσείο σχεδιασμένο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες παιδιών ηλικίας από 4 έως 12 ετών.

Αρχικά, το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης στεγάστηκε στο νεοκλασικό κτίριο του Οργανισμού Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού (2004-2009). Το κτίριο καταστράφηκε το 2009 από πυρκαγιά μαζί με όλα τα υπάρχοντα του μουσείου. Από το Μάρτιο του 2010 και για ένα χρόνο το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης φιλοξενήθηκε στο Μουσείο Ύδρευσης Θεσσαλονίκης, όπου διεξάγονταν εκπαιδευτικά προγράμματα βάση των εκθεμάτων του μουσείου ύδρευσης. Το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης αποκτά μόνιμη στέγη στα τέλη του 2011 στο Κέντρο Πολιτισμού του Δήμου Θεσσαλονίκης, Γρηγορίου Λαμπράκη και Κλεάνθους 57, στην Τούμπα.

2.4.2 Σκοποί-Στόχοι

Σκοπός του Παιδικού Μουσείου Θεσσαλονίκης είναι να προσφέρει μια εναλλακτική πρόταση στο χώρο της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας. Δημιουργείται λοιπόν ένας πολυχώρος που προσφέρει το κατάλληλο περιβάλλον και τα κίνητρα στα παιδιά να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα και εργαστήρια με στόχο την ανάπτυξη της δημιουργικότητας τους, την καλλιέργεια των ικανοτήτων τους, την αύξηση των γνώσεων τους και την ευαισθητοποίησή τους στη διαφορετικότητα. Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του μουσείου η διαδικασία της μάθησης ενισχύεται από τα πραγματικά αντικείμενα, τις άμεσες εμπειρίες και την ψυχαγωγία. Το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης λειτουργεί σαν εργαστήριο που ενεργοποιεί, υποστηρίζει, εμπνέει, δυναμώνει και διευρύνει τη γνώση και τη φαντασία. Για την επίτευξη των στόχων του το μουσείο:

- ✓ Σχεδιάζει, μελετά και υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα.
- ✓ Οργανώνει επετειακές και θεματικές εκδηλώσεις βασισμένες στη μουσειακή εκπαίδευση, παρουσιάζει παιδικά βιβλία και τους συγγραφείς τους.
- ✓ Συνεργάζεται με άλλους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς.
- ✓ Υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα σε Μουσεία, Δήμους, Νοσοκομεία και Συλλόγους Α.Μ.Ε.Α.
- ✓ Εκπαιδεύει εθελοντές και διοργανώνει σεμινάρια εκπαιδευτικών.

2.4.3 Εκθέσεις-Συλλογές

Το Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης διαθέτει μόνιμες συλλογές τις οποίες έχει αναπτύξει σε μόνιμες εκθέσεις στο χώρο του μουσείου:

- Αίθουσα Α: «**Παραδοσιακή Τάξη**»
Στην έκθεση αυτή παρουσιάζεται η συλλογή «*Μια τάξη από τα χρόνια τα παλιά*» με τίτλο «*Μάθε παιδί μου γράμματα του θεού τα πράματα*». Διδακτικά βιβλία, έγγραφα, αντικείμενα της σχολικής ζωής, πλάκες, κοντυλοφόροι, σάκες, ποδιές και

σχολικά βιβλία δημιουργούν ένα διαδραστικό περιβάλλον το οποίο ταξιδεύει τους επισκέπτες σε μια παραδοσιακή σχολική τάξη μαθαίνοντας για την ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης. Τα εκθέματα είναι δωρεές σχολικών μονάδων, εκπαιδευτικών και φίλων στο Παιδικό Μουσείο με βασική δωρεά την προσωπική συλλογή του συνταξιούχου δημοδιδασκάλου Ανάφης Κυκλάδων και Νικόλαου Λαδικού. Την έκθεση πλαισιώνει εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «...σε μια τάξη από τα χρόνια τα παλιά» στο οποίο οι επισκέπτες ανακαλύπτουν και γνωρίζουν το παλιό σχολείο, το δάσκαλο, το μαθητή και τον τρόπο διδασκαλίας, μέσα από διαδραστικές δραστηριότητες, εικόνες, βίντεο, παιχνίδια, σχολικά βιβλία και αντικείμενα μιας παλαιότερης σχολικής ζωής.

- Αίθουσα Β: **«Παίζοντας με ξεχασμένα τσίγκινα παιχνίδια»**
Στην έκθεση αυτή παρουσιάζεται η συλλογή «κούκλες και κουκλόσπιτα» τα εκθέματα της οποίας είναι ευγενική δωρεά του Δημάρχου, κ. Γιάννη Μπουτάρη καθώς και η συλλογή «Θεσσαλονικείς παιχνιδοκατασκευαστές» τα εκθέματα της οποίας προέρχονται από δωρεές και παραχωρήσεις φίλων του μουσείου. Οι επισκέπτες παίζουν με τα παιχνίδια και ανακαλύπτουν διαδραστικά την ιστορία τους, έρχονται σε επαφή με παιχνίδια άλλων εποχών και γνωρίζουν θεσσαλονικείς κατασκευαστές παιχνιδιών.

2.4.4 Κυριακάτικα Προγράμματα

Στο Παιδικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, οργανώνονται δημιουργικά εκπαιδευτικά προγράμματα για γονείς και παιδιά τα οποία διεξάγονται τις Κυριακές. Η θεματολογία των προγραμμάτων βασίζεται στην επικαιρότητα, στην καθημερινή ζωή, στα φυσικά φαινόμενα, στο σχολικό πρόγραμμα, στην τέχνη και στον πολιτισμό. Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα από τα προγράμματα αυτά:

- ✓ **«Τα θαύματα της φύσης»**
Το πρόγραμμα αυτό είναι αφιερωμένο στα ανεξήγητα φυσικά φαινόμενα. Μικροί και μεγάλοι μαθαίνουν για τα φαινόμενα που δημιουργούνται και ελέγχονται μόνο από τη φύση, όπως το Βόρειο Σέλας, οι λίμνες με κόκκινα νερά κ.α.
- ✓ **«Καλλ(η)-τέχνη»**
Κυριακάτικο πρόγραμμα αφιερωμένο στην τέχνη. Μαθαίνουμε για τα χρώματα, τα σχήματα, τις μορφές, τις υφές και τις τεχνοτροπίες μέσα από διάσημους πίνακες.
- ✓ **«Κόκκινα βάφτηκαν αυγά για να δηλώσουν πως ήρθε η πασχαλιά»**
Μέσα από ευφάνταστα παιχνίδια και κατασκευές τα παιδιά γνωρίζουν τα έθιμα και τις παραδόσεις που συνοδεύουν τη Λαμπρή. (<https://www.paidikomouseio.gr/>)

2.5 Μουσείο συναισθημάτων παιδικής ηλικίας

2.5.1 Παρουσίαση

Το Μουσείο Συναισθημάτων Παιδικής ηλικίας ιδρύθηκε το 2006, είναι μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου Παιδικών Μουσείων και του Δικτύου Μουσείων και Πολιτιστικών Φορέων Αθηνών και ανήκει στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Πρόκειται για ένα διαδραστικό μουσείο που ενθαρρύνει τα παιδιά να γνωρίσουν τον εαυτό τους και να καταλάβουν τα συναισθήματα τους, μέσα από τα εκθέματα, το παιχνίδι και τα παραμύθια. Απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας από 4 έως και 14 ετών, σε οικογένειες, σε εκπαιδευτικούς, σε ενήλικες που συνοδεύουν τα παιδιά και σε ενήλικες που ενδιαφέρονται για τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Η φιλοσοφία του μουσείου βασίζεται, στο να αναγνωριστεί το πόσο σημαντική είναι η συναισθηματική καλλιέργεια του ανθρώπου για την εξέλιξή του. Μέσα από τις δραστηριότητές του, το μουσείο βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν τον κόσμο των συναισθημάτων και να αναπτυχθούν σε δημιουργικούς ενήλικες με θέληση για τη ζωή και τις προκλήσεις.

2.5.2 Έκθεση

Το Μουσείο Συναισθημάτων Παιδικής Ηλικίας δημιούργησε την έκθεση «Γεια σου κύριε Φόβε», η οποία είναι βασισμένη στο σχεδιασμό της έκθεσης «Bonjour Madame La Peur» του «Musée Des En Fants» στο Βέλγιο. Πρόκειται για μια διαδραστική έκθεση, η οποία μέσα από το παιχνίδι και τα διαδραστικά εκθέματα δίνει τα ερεθίσματα στον επισκέπτη να γνωρίσει και να επεξεργαστεί το συναίσθημα του φόβου.

Σκοπός της έκθεσης είναι να αναγνωρίσουμε και να κατανοήσουμε τους διαφορετικούς φόβους που μπορεί να νιώθουμε, να τους εκφράσουμε μέσα από το παιχνίδι, να κουβεντιάσουμε για αυτούς και τέλος να τους αποδεχτούμε, μαθαίνοντας να ζούμε αρμονικά με αυτούς που μας προστατεύουν, καθώς και να απελευθερωθούμε από αυτούς που μας εμποδίζουν.

2.5.3 Εργαστήρια και Εκπαιδευτικά προγράμματα

Το Μουσείο Συναισθημάτων Παιδικής Ηλικίας, οργανώνει και διεξάγει εργαστήρια και εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες, για παιδιά και ενήλικες, σεμινάρια για την επιμόρφωση των ενηλίκων και εκπαιδευτικά προγράμματα που διεξάγονται εκτός του μουσειακού χώρου, με τη βοήθεια μουσειοσκευών. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- ✓ **Εκπαιδευτικά προγράμματα στην έκθεση του μουσείου «Γεια σου κύριε Φόβε»**
Στην έκθεση του μουσείου «Γεια σου κύριε Φόβε» διεξάγονται δυο εκπαιδευτικά προγράμματα: α) «Αναγνωρίζω, Αποδέχομαι, Αντιμετωπίζω το φόβο» και β) «Ανακαλύπτω τα διαφορετικά πρόσωπα του φόβου». Τα προγράμματα είναι προσαρμοσμένα ανάλογα για παιδιά νηπιαγωγείου, δημοτικού, γυμνασίου, φοιτητές και μαθητές Επαγγελματικών Λυκείων. Σκοπός των προγραμμάτων αυτών είναι οι επισκέπτες μέσα από το παιχνίδι, τα διαδραστικά εκθέματα και τα ερεθίσματα που τους προσφέρει το ασφαλές περιβάλλον του μουσείου, να γνωρίσουν τους φόβους τους, να τους προσεγγίσουν δημιουργικά και να μάθουν να τους διαχειρίζονται ώστε να ζουν αρμονικά μαζί τους.

Τα προγράμματα διεξάγονται με τη βοήθεια του οδηγού- εμπνευστή του μουσείου, ο οποίος καταλαβαίνει τις ανάγκες της ομάδας, ζωντανεύει την έκθεση και ενθαρρύνει τα παιδιά στη διάδραση με τα εκθέματα.

✓ **«Ο θησαυρός των συναισθημάτων»**

Το πρόγραμμα «Ο θησαυρός των συναισθημάτων», διεξάγεται εκτός του μουσειακού χώρου με τη βοήθεια της μουσειοσκευής «ο θησαυρός των συναισθημάτων». Μέσα από το παιχνίδι με τα διαδραστικά εκθέματα τα παιδιά μαθαίνουν, ανακαλύπτουν, ονοματίζουν και ξεχωρίζουν ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα. Τα παιδιά αναγνωρίζουν την αξία όλων των συναισθημάτων, βρίσκουν πιθανές αιτίες που τα προκαλούν και αντιδράσεις που θα βοηθήσουν να τα διαχειριστούν.

Εργαστήρια με θέμα τον εαυτό μου

Τα εργαστήρια του Μουσείου Συναισθημάτων Παιδικής Ηλικίας απευθύνονται σε παιδιά και ενήλικες. Το μουσείο έχει οργανώσει εργαστήρια με διάφορες θεματολογίες. Εμείς θα παρουσιάσουμε τα εργαστήρια με θέμα τον εαυτό μου. Τα συγκεκριμένα εργαστήρια απευθύνονται σε ενήλικες και παιδιά από 6-12 ετών. Σκοπός των εργαστηρίων αυτών είναι να ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να γνωριστούν και να γνωρίσουν τον εαυτό τους καλύτερα μέσα από το παιχνίδι, τη ζωγραφική, τους ήχους, τα παραμύθια και τα χρώματα.

✓ **«Ανακαλύπτω τα διαφορετικά πρόσωπα του φόβου»**

Στο εργαστήριο αυτό μαθαίνουμε να αναγνωρίζουμε και να αντιμετωπίζουμε τα διαφορετικά πρόσωπα του φόβου, μέσα από το παιχνίδι, την κίνηση και το παραμύθι.

✓ **«Δρόμο παίρνω, δρόμο αφήνω στο μονοπάτι των ονείρων»**

Μικροί και μεγάλοι γνωρίζομαστε καλύτερα μέσα από τα όνειρά μας. Θυμόμαστε τα όνειρά μας, αναζητούμε και φτιάχνουμε καινούρια.

✓ **«Αν ήμουν...τι θα ήμουν; Παιχνίδια μεταμορφώσεων!»**

Ένα εργαστήριο όπου μικροί και μεγάλοι παίζουν φαντάζονται και μεταμορφώνονται ώστε να γνωριστούν και να γνωρίσουν τον εαυτό τους καλύτερα.

✓ **«Η ντροπή έχει κάτι να μου πει!»**

Μέσα από το παιχνίδι, τη ζωγραφική και το παραμύθι ο καθένας για τον εαυτό του και με το δικό του τρόπο, θα εξερευνήσει τα μυστικά της ντροπής, δίνοντάς της χώρο και χρόνο. (<https://www.mce.gr/>)

2.6 Μουσείο παιδικής τέχνης

2.6.1 Παρουσίαση

Το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης ιδρύθηκε το 1994 από το Σωματείο Φίλων του. Πρόκειται για ένα κοινωφελές, μη κερδοσκοπικό, Σωματείο, Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που επιδιώκει πολιτιστικούς σκοπούς. Το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης, εκθέτει έργα και κατασκευές παιδιών ηλικίας από 5 έως 14 ετών. Η ίδρυσή του βασίστηκε στην αυξανόμενη συμμετοχή παιδιών στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Παιδικής Ζωγραφικής, στην πλήρη στήριξη της παιδικής τέχνης από το μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης το οποίο φιλοξένησε εκθέσεις με τα βραβευμένα έργα των Πανελληνίων Διαγωνισμών, καθώς και στην επιτυχία των εκθέσεων που οργάνωσε το Μουσείο Μηλέων Πηλίου και το Σωματείο Φίλων του στο εξωτερικό.

Σκοπός του Μουσείου Ελληνικής Παιδικής Τέχνης είναι να αναδείξει την αξία της παιδικής τέχνης και τη μοναδικότητά της, να προσφέρει στα παιδιά τη δυνατότητα να γνωρίσουν την τέχνη από μικρή ηλικία και να μάθουν μέσω αυτής συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας γενιάς νέων με ενδιαφέρον για τον πολιτισμό. Για την επίτευξη του σκοπού του το μουσείο διαφυλάττει, μελετά και προβάλλει την παιδική τέχνη, καλλιεργεί την αισθητική των παιδιών και αναπτύσσει τη δημιουργικότητά τους, οργανώνει εκπαιδευτικές και εικαστικές δραστηριότητες, διαγωνισμούς παιδικής ζωγραφικής, ανανεώνει συνεχώς τις εκθέσεις παιδικής τέχνης στο χώρο του και ανταλλάσσει εκθέσεις με μουσεία, ιδρύματα, καλλιτεχνικά εργαστήρια και αντίστοιχους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Το μουσείο απευθύνεται σε παιδιά και ενήλικες, γονείς, εκπαιδευτικούς, καλλιτέχνες και επιστήμονες.

2.6.2 Συλλογές-Εκθέματα

Το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης, διαθέτει στις συλλογές του 7000 έργα ζωγραφικής και κατασκευές παιδιών. Τα έργα των συλλογών του μουσείου προέρχονται από συμμετοχές σε διαγωνισμούς, από δωρεές, από συνεργασίες, από εικαστικά εργαστήρια που πραγματοποιούνται στο χώρο του μουσείου και από έργα ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Αξιοποιώντας τα έργα των συλλογών του το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης οργανώνει εκθέσεις στο χώρο του, τις οποίες ανανεώνει τακτικά και συνεργάζεται με φορείς που ενδιαφέρονται για την παιδική τέχνη διεθνώς, παρουσιάζοντας εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις δύο βασικές τρέχουσες εκθέσεις του μουσείου.

✓ **«Μόνος ή Μοναδικός; Διαφορετικότητα και Ρατσισμός»**

Στην έκθεση αυτή παρουσιάζονται έργα παιδιών που αναδεικνύουν τη διαφορετικότητα που συνδέεται είτε με την εξωτερική εμφάνιση, είτε με κινητικές, μαθησιακές κ.α ιδιαιτερότητες, είτε προβάλλοντας μνημεία διαφορετικών πολιτισμών. Σκοπός της έκθεσης είναι η ενημέρωση, ο προβληματισμός και η ανάπτυξη κριτικής σκέψης των παιδιών, ώστε να συνδιαλέγονται και να αποδέχονται τη διαφορετικότητα του άλλου χωρίς να κυριεύονται από εμμονές. Η έκθεση αποτελείται από 114 εκθέματα που προέρχονται από τη συλλογή του μουσείου, από 4 αναπαραγωγές έργων από τη συλλογή του Διεθνούς Μουσείου Παιδικής Τέχνης στο Όσλο της Νορβηγίας, από δυο έργα παιδιών από το Μουσείο Παιδικής Τέχνης στη Χαμάντα της Ιαπωνίας και από 4 έργα παιδιών από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες. Την έκθεση υποστηρίζουν δραστηριότητες και παιχνίδια για επισκέπτες όλων των ηλικιών, ειδικά σχεδιασμένες από το εκπαιδευτικό τμήμα του μουσείου, καθώς και εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες παιδιών Νηπιαγωγείου και μαθητών Δημοτικού.

✓ **«Φροντίζω Με Τέχνη»**

Η έκθεση «Φροντίζω Με Τέχνη» υλοποιείται με αποκλειστική δωρεά από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Σκοπός της έκθεσης είναι να συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας αλληλέγγυας κοινωνίας από τη νηπιακή ηλικία, προκαλώντας ερεθίσματα μέσω της τέχνης. Η έκθεση αποτελείται από 4 βασικούς άξονες: «Φροντίζω τον εαυτό μου», «Φροντίζω την οικογένεια μου και την τρίτη ηλικία», «Φροντίζω το αστικό και φυσικό περιβάλλον» και «Φροντίζω τις κοινωνικές ευπαθείς ομάδες». Στην έκθεση παρουσιάζονται 122 εκθέματα που προέρχονται από τη συλλογή του μουσείου, από δωρεές και από διάφορες συνεργασίες του μουσείου. την έκθεση πλαισιώνουν δραστηριότητες, παιχνίδια και εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε επισκέπτες όλων των ηλικιών και σε σχολικές ομάδες, καθώς και ειδικό πρόγραμμα για Άτομα με Προβλήματα Όρασης(<https://www.childrensartmuseum.gr/>).

2.6.3 Εκπαίδευση και εργαστήρια

Το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης διαθέτει δραστήριο Εκπαιδευτικό Τμήμα με εξειδικευμένο προσωπικό. Το Εκπαιδευτικό Τμήμα του μουσείου σχεδιάζει και υλοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα, δραστηριότητες και παιχνίδια για τους επισκέπτες του μουσείου όλων των ηλικιών, καθώς και για σχολικές ομάδες, που πλαισιώνουν τις εκθέσεις του. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα που πλαισιώνουν τις εκθέσεις του μουσείου τα παιδιά αντλούν ερεθίσματα από τα εκθέματα που έχουν δημιουργήσει συνομήλικοί τους με την παρότρυνση του ερμηνευτή και τη βοήθεια οπτικοακουστικών μέσων, εικαστικών παιχνιδιών και φύλλων εργασίας. Όλα τα προγράμματα ολοκληρώνονται με εργαστήρια ζωγραφικής, όπου οι μαθητές δημιουργούν ατομικά έργα συνομίζοντας την εκπαιδευτική διαδικασία μάθησης μέσω της τέχνης και αξιοποιώντας την δημιουργικά. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε σχολικές τάξεις, διαθέτουν εκπαιδευτικά πακέτα που περιέχουν υλικό για περαιτέρω επεξεργασία από τον εκπαιδευτικό στην τάξη.

Το Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης διαθέτει επιπλέον ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα που υλοποιούνται με τη βοήθεια των ερμηνευτών εξ' ολοκλήρου στις σχολικές αίθουσες, καθώς και μουσειοσκευές για τα σχολεία που αδυνατούν να επισκεφθούν το μουσείο.

Το Εκπαιδευτικό Τμήμα του μουσείου έχει δημιουργήσει εικαστικά εργαστήρια για τα παιδιά στα οποία πειραματίζονται με διάφορα υλικά ζωγραφικής, γνωρίζουν διαφορετικές τεχνικές, αναπτύσσουν τη δική τους εικαστική γλώσσα, χρησιμοποιούν τη φαντασία τους αναπτύσσοντας συγκεκριμένα θέματα και δημιουργούν τα δικά τους ατομικά ή συλλογικά έργα.

Τέλος, στο πλαίσιο της κοινωνικής του προσφοράς το μουσείο πραγματοποιεί ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και εικαστικά εργαστήρια για ομάδες ΑμεΑ, ΑμΠΟ και κοινωνικά ευπαθείς ομάδες(<https://www.childrensartmuseum.gr/>).

2.7 Μουσείο πειραμάτων

2.7.1 Παρουσίαση

Το Μουσείο Πειραμάτων δημιουργήθηκε το 2005 από μια ομάδα επιστημόνων. Η έμφαση στη θεωρία και η έλλειψη του πρακτικού κομματιού στο χώρο της εκπαίδευσης οδήγησε στη δημιουργία ενός χώρου μάθησης μέσω της δράσης. Πρόκειται για ένα εκπαιδευτικό παιδικό μουσείο δράσης όπου τα παιδιά δεν «βλέπουν» αλλά «κάνουν». Στόχος του να εξοικειωθούν τα παιδιά με τις επιστήμες και να μάθουν μέσα από τις εμπειρίες, τα πειράματα και τις δραστηριότητες, «ακούω και ξεχνώ, βλέπω και θυμάμαι, κάνω και μαθαίνω». Τα προγράμματα και οι δραστηριότητες του μουσείου απευθύνονται σε παιδιά όλων των βαθμίδων (νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο)

Το κτίριο που στεγάζει το Μουσείο Πειραμάτων βρίσκεται στην Καισαριανή. Πρόκειται για ένα σύγχρονο και ασφαλές κτίριο που αποτελείται από τέσσερεις αίθουσες, ειδικά σχεδιασμένες και διακοσμημένες για παιδιά, όπου διεξάγονται τα εργαστήρια και τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

2.7.2 Εκπαιδευτικά προγράμματα

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου Πειραμάτων σχεδιάζονται αποκλειστικά από πτυχιούχους ειδικότητας συναφούς με το αντικείμενο και με επιμόρφωση σχετικά με τις σύγχρονες διδακτικές πρακτικές. Η θεματολογία των προγραμμάτων αντλείται από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, από σύγχρονα θέματα των επιστημών και από τη σχολική ύλη. Διαθέτουν επαρκεί και ποιοτικό εξοπλισμό (ο εξοπλισμός ανάλογα με τη θεματολογία του κάθε προγράμματος αποτελείται από επιστημονικά όργανα, αναλώσιμα εργαστηρίου, αντιδραστήρια, εποπτικά μέσα (ειδικές κατασκευές), σκάμματα, έντυπο υλικό και οπτικοακουστικά μέσα.), ώστε τα εργαστηριακά όργανα και τα εκπαιδευτικά παιχνίδια να επαρκούν, για να εργάζονται ταυτόχρονα όλες οι ομάδες μαθητών και περιλαμβάνουν διδακτικά παιχνίδια, και πειράματα, που ενθουσιάζουν το μαθητή και βοηθούν το δάσκαλο στο διδακτικό του έργο, ώστε η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα να είναι μία εμπειρία που να αξίζει.

Τα προγράμματα διεξάγονται με βιωματικό και συμμετοχικό τρόπο χωρίς μονολόγους βίντεο και διαλέξεις. Με τη βοήθεια και όχι επίδειξη του ερμηνευτή όλα τα παιδιά και οι ομάδες συμμετέχουν ταυτόχρονα στα πειράματα. Οι δραστηριότητες συνοδεύονται από παρουσίαση σε σύγχρονα εποπτικά μέσα. Με οδηγό τις παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών και την ανταπόκριση των παιδιών τα προγράμματα διαρκώς βελτιώνονται και αναπροσαρμόζονται.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του μουσείου που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες, χωρίζονται σε θεματικές κατηγορίες και κάθε κατηγορία περιέχει ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα για κάθε ηλικία (Προ νήπιο- Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο-Λύκειο):

- Προγράμματα από τις Θετικές Επιστήμες
- Προγράμματα Αγωγής και Υγείας
- Προγράμματα Περιβαλλοντικής Αγωγής
- Προγράμματα από την Ιστορία και την Προϊστορία
- Προγράμματα Τέχνης και Έκφρασης
- Προγράμματα Φυσικής και Χημείας
- Προγράμματα Βιολογίας και Αγωγής Υγείας
- Προγράμματα Ψυχολογίας και Έκφρασης
- Προγράμματα στη Φύση

✓ **Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: Μετεωρολογία: Τα παιχνίδια του καιρού (Α-Στ)**

Η Μετεωρολογία και οι εφαρμογές της αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής μικρών και μεγάλων. Οι δραστηριότητες, ακόμα και το ντύσιμο όλων μας εξαρτώνται από τον καιρό! Όμως, πού συμβαίνουν τα καιρικά φαινόμενα; Τα παιδιά μαθαίνουν τα πάντα για την ατμόσφαιρα μέσα από πειράματα. Πώς γίνονται οι μετεωρολογικές μετρήσεις; Χρησιμοποιώντας μετεωρολογικά όργανα, ψηφιακά, αναλογικά, ακόμα και αυτοσχέδια τα παιδιά μετρούν την υγρασία, τη θερμοκρασία, την ατμοσφαιρική πίεση κ.α. Μέσα από δραστηριότητες και πειράματα κατανοούν το μηχανισμό και την αιτία δημιουργίας των καιρικών φαινομένων. Τα παιδιά γίνονται μικροί μετεωρολόγοι και μελετώντας τα μέτωπα σε ένα χάρτη πρόγνωσης, σχεδιάζουν και παρουσιάζουν το δικό τους δελτίο καιρού.

2.7.3 Ατομικές επισκέψεις

Για τις ατομικές επισκέψεις, το μουσείο έχει οργανώσει την έκθεση «Παιχνίδια Πειραμάτων». Στις αίθουσες του μουσείου παρουσιάζονται παιδικά εκθέματα όπως τα πετρώματα, οι οπτικές ίνες, οι μέλισσες, ο καιρός, τα απολιθώματα και πολλά ακόμα. Τα εκθέματα οδηγούν τα παιδιά μέσα από ένα γρίφο ερωτήσεων, στο «Παιχνίδι Πειραμάτων» να ανακαλύψουν τη μαγική φράση και να κερδίσουν τη δική τους αναμνηστική επιστημονική αφίσα. Για τις ατομικές επισκέψεις διεξάγονται επιπλέον Κυριακάτικα Εκπαιδευτικά Εργαστήρια(<http://www.mouseiopeiramaton.gr/>).

2.8 Μουσείο παιδικής ηλικίας «Ο ΣΤΑΘΜΟΣ»

2.8.1 Παρουσίαση

Το Μουσείο Παιδικής Ηλικίας «Ο Σταθμός» βρίσκεται στο Ναύπλιο. Πρόκειται για έναν πρότυπο χώρο αφιερωμένο στο παιδί που δημιουργήθηκε το 1989, από το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα. Για τη δημιουργία του μουσείου, ο Δήμος Ναυπλίου παραχώρησε το κτίριο της παλιάς αποθήκης του σιδηροδρομικού σταθμού και την πλατφόρμα της. Το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα μετέτρεψε το κτίριο σε ένα χώρο ειδικά σχεδιασμένο για παιδιά. Ο «Σταθμός» λειτουργεί ως χώρος προβολής των συλλογών του ΠΛΙ που αφορούν το παιδί και ως χώρος διεξαγωγής των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται στα παιδιά.

2.8.2 Συλλογές και εκθέματα

Το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα εκθέτει στο «Σταθμό» ένα μικρό τμήμα από τις συλλογές του που αφορούν το παιδί. Οι συλλογές αποτελούνται από παιδικά παιχνίδια και αντικείμενα (π.χ., παιδικές ενδυμασίες, αντικείμενα σχετικά με τη διατροφή και την υγιεινή του παιδιού, σχολικά είδη), αντικείμενα που σχετίζονται με τα έθιμα που πλαισιώνουν τους σταθμούς της ζωής των παιδιών (π.χ., γέννηση, βάφτιση), αντικείμενα που σχετίζονται με την ευρύτερη ζωή των παιδιών στις αγροτικές κυρίως κοινότητες καθώς και αντικείμενα που αποτελούν τμήμα της διασκέδασης τους (κουκλοθέατρο, Καραγκιόζης). Τα αντικείμενα των συλλογών προέρχονται από δωρεές ιδιωτών και από αγορές μέσω παλαιοπωλών.

2.8.3 Εκπαιδευτικά προγράμματα

Το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα από το 1975. Τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους περιλάμβαναν μαθήματα ελληνικών χορών, επιτυγχάνοντας μέσα απ' αυτούς τη γνωριμία με την ελληνική δημοτική μουσική και την τοπική ενδυμασία. Στη συνέχεια επεκτάθηκαν, με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών, στα έθιμα του λαϊκού εορτολογίου: κάλαντα και χριστόψωμα τις γιορτές των Χριστουγέννων, γαϊτανάκι, μεταμφιέσεις και χαρταετοί τις Απόκριες, καλάθια με αβγά και κουλούρια το Πάσχα ή διάφορα άλλα θέματα, όπως π.χ., η γνωριμία με το φυτικό και θαλάσσιο περιβάλλον της περιοχής μέσα από τη λαϊκή αντίληψη, η θεατρική μεταφορά λαϊκών παραμυθιών, η οργάνωση μιας έκθεσης με αντικείμενα φτιαγμένα από τα ίδια τα παιδιά στα εκπαιδευτικά εργαστήρια κλπ. Περιοδικές εκθέσεις με θέματα που αγγίζουν το παιδί, όπως το θέατρο Σκιών, έδωσαν νέα ώθηση. Τα παιδιά έγραψαν έργα, έφτιαξαν φιγούρες, έπαιζαν Καραγκιόζη.

- Για μαθητές Νηπιαγωγείου, Α' και Β' Δημοτικού
- Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «*Συλλογές: Σχέδια, Σχήματα, Χρώματα*»
- Διάρκεια: 60'

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Συλλογές: Σχέδια, Σχήματα, Χρώματα» μέσα από την περιήγηση στη νέα έκθεση του Μουσείου και ένα παιχνίδι ταύτισης στοιχείων, δίνει την ευκαιρία στους μικρούς επισκέπτες να ανακαλύψουν τα σχέδια, τα σχήματα και τα χρώματα που διακοσμούν τα αντικείμενα των προθηκών με ένα διασκεδαστικό τρόπο.

- Για μαθητές Νηπιαγωγείου, Α και Β Δημοτικού
- Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «*Οι περιπέτειες μιας κλωστής*»
- Διάρκεια: 60'

Μια κλωστή μας μιλά για τη ζωή της και οι ιστορίες που αφηγείται ταξιδεύουν τα παιδιά στο παρελθόν, γνωρίζοντάς τους την υφαντική. Μέσα από ένα ευχάριστο παιχνίδι ανακαλύπτουν τα “παράξενα” αντικείμενα του Μουσείου, ενώ παράλληλα ενεργοποιούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους.

- Για μαθητές Γ έως ΉΤ Δημοτικού και Γυμνασίου
- Εκπαιδευτικό πρόγραμμα: «*Συλλέγω, ερευνώ, εκθέτω...*»: *Ένα ταξίδι στον κόσμο του Μουσείου*
- Διάρκεια: 90'

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Συλλέγω, ερευνώ, εκθέτω...» σχεδιάστηκε με γνώμονα τη νέα μόνιμη έκθεση του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος «Οι συλλογές: ένα ταξίδι στον χώρο και στον χρόνο», που στοχεύει στην ανάδειξη του εύρους των συλλογών του. Είναι μία δράση που ξεκινά με αφετηρία το Μουσείο, συνεχίζεται στην τάξη και ολοκληρώνεται στο Μουσείο, επιδιώκοντας την αλληλεπίδραση των μαθητών με αυτό και τη δημιουργία μιας σταθερής σχέσης μεταξύ τους(<https://www.pli.gr/el/content/>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

3.1 ΓΕΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ

3.1.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα με τίτλο «Το Μουσείο πάει Νηπιαγωγείο» έλαβε χώρα στο νηπιαγωγείο Δοκιμίου, στο Αγρίνιο και η απαραίτητη επίσκεψη μας σε μουσειακό χώρο πραγματοποιήθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αγρινίου. Για την υλοποίηση του προγράμματος χρησιμοποιήσαμε την μέθοδο της κατευθυνόμενης συζήτησης, ή αλλιώς την μαιευτική μέθοδο και τη βιωματική – δημιουργική μέθοδο.

❖ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Η μαιευτική μέθοδος ή μέθοδος κατευθυνόμενης συζήτησης θεωρείται η πιο κατάλληλη για την αλληλεπίδραση του «εμψυχωτή» με τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Συνδέεται και υποστηρίζεται άμεσα από την ίδια τη φύση των μουσειακών αντικειμένων και τις δυνατότητες προσέγγισής τους (Μπούνια & Νικονάνου 2008). Ειδικά για τους μουσειακούς χώρους η έννοια του αντικειμένου μπορεί να ειπωθεί με μια ευρεία έννοια που να περιλαμβάνει, εκτός από τα αυθεντικά μουσειακά εκθέματα ή διαδραστικά κατασκευασμένα εκθέματα, και στοιχεία των ερμηνευτικών συστημάτων –λεζάντες, φωτογραφίες, πληροφοριακές πινακίδες– που ενυπάρχουν στο εκθεσιακό περιβάλλον ή δημιουργούνται ειδικά για την εκπαιδευτική επεξεργασία της στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπως εποπτικό υλικό, αντίγραφα αντικειμένων κλπ.(βλ. Paris 2002). Ανάμεσα από τις ‘εκπαιδευτικές ξεναγήσεις’ και τις ‘συζητήσεις’ που είναι τα δυο βασικά είδη δραστηριοτήτων της μαιευτικής μεθόδου επιλέξαμε την μέθοδο της ‘συζήτησης’, η οποία ενδείκνυται για παιδιά και εφήβους σε μικρές ομάδες των 20-25 ατόμων. Βασικός στόχος της μεθόδου αυτής είναι η συμμετοχική και ψυχαγωγική διαδικασία η οποία προηγείται της μετάδοσης πληροφοριών. Ο ρόλος του εμψυχωτή είναι ευέλικτος και πρέπει να προσαρμόζεται αναλόγως με τις ιδιαιτερότητες της ομάδας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Schröder (2013: 170-173), για να μπορέσει μια «συζήτηση» να επιτύχει μορφωτικά και μοναδικά αποτελέσματα, ο εμψυχωτής θα πρέπει:

- Να προετοιμάσει κεντρικά ερωτήματα για να διατηρηθεί η συνοχή της διαδικασίας.
- Να χρησιμοποιεί κατευθυνόμενες ερωτήσεις για να ενεργοποιήσει τις γνώσεις και τις εμπειρίες των επισκεπτών ώστε να εκφραστούν για το συγκεκριμένο θέμα.
- Να αναγνωρίσει τους επισκέπτες ως πληροφορητές.
- Να καθοδηγεί τη διαδικασία προσφέροντας βοήθεια για την έκφραση προσωπικών ιδεών και απόψεων και διευκολύνοντας τη μεταξύ τους επικοινωνία.
- Να κρατάει το μέτρο: να αισθάνεται ιδιαιτερότητες και να εμψυχώνει για την έκφρασή τους. Να έχει ουδέτερη στάση, να δέχεται διαφορετικές απόψεις και να προσπαθεί να συνοψίσει διατηρώντας τη συνοχή της διαδικασίας.
- Να ενεργοποιεί τους επισκέπτες από την αρχή με ερωτήματα (ακόμη και ένας σύντομος μονόλογος μπορεί να φέρει αντίθετα αποτελέσματα, οδηγώντας τους επισκέπτες σε παθητική στάση).
- Να έχει εναλλαγές: άλλες φορές να σχολιάζει αμέσως τις απόψεις των συμμετεχόντων και άλλες να υποστηρίζει την ελεύθερη συζήτηση μεταξύ τους.
- Να παρέχει ερεθίσματα: με ερωτήσεις, με δράσεις που θα τους βοηθούν να έρθουν σε επαφή.

- Να δημιουργεί ατμόσφαιρα αμοιβαίας εκτίμησης στη συζήτηση (ίση αντιμετώπιση των απόψεων που εκφέρονται από τους επισκέπτες και όχι αξιολογικές κρίσεις).
- Να δημιουργεί περιθώρια σκέψης και συζήτησης μέσα από διαφορετικών τύπων ερωτήσεις και διατυπώσεις.
- Να αποφεύγει ακατάλληλες ερωτήσεις: ιδιαίτερα δύσκολες ερωτήσεις που δεν μπορούν να απαντηθούν, ερωτήσεις με πολλά υποερωτήματα, ερωτήσεις που επιδιώκουν να χειραγωγήσουν και περιορίζουν την αντίληψη των συμμετεχόντων, ερωτήσεις που προβάλλουν τη δική του ερμηνεία, ερωτήσεις που μπορεί να προσβάλλουν τους επισκέπτες.
- Να διατυπώνει κατάλληλες ερωτήσεις: ανοιχτές ερωτήσεις για να προκαλέσει προσωπικές εκφράσεις και κλειστές για να κατευθύνει τη διαδικασία. Ερωτήσεις που βοηθούν τους επισκέπτες να κατανοήσουν τα εκθέματα, αλλά και ερωτήσεις που τους προκαλούν να απομακρυνθούν από συνηθισμένους τρόπους αντίληψης και να οδηγηθούν σε νέες εμπειρίες.
- Να προγραμματίζει τον χρόνο ώστε να μην ασκεί στους επισκέπτες χρονική πίεση.
- Να μεταβιβάζει ερωτήσεις επισκεπτών στην ομάδα, όταν δεν μπορεί να τις απαντήσει, αλλά και γενικότερα για να εμπλέξει όλη την ομάδα στη διαδικασία.
- Να συνεχίζει τις ερωτήσεις όταν συνειδητοποιεί προβλήματα κατανόησης στην ομάδα.
- Να βοηθά τους επισκέπτες να δημιουργήσουν διασυνδέσεις με την καθημερινή ζωή, με το παρόν αλλά και ανάμεσα σε διαφορετικά εκθέματα, ανάμεσα στα εκθέματα και την πραγματικότητα των επισκεπτών.
- Να είναι ενεργός ακροατής.
- Να μπορεί να περιμένει και να σιωπά: οι επισκέπτες χρειάζονται χρόνο για σκέψη.
- Να συνοψίζει τις διαφορετικές απόψεις.
- Να παρέχει αφορμές για σκέψη που θα κρατήσουν τη συζήτηση στη μνήμη των επισκεπτών ή θα προκαλέσουν νέες σκέψεις και δράσεις.

❖ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Οι βιωματικές – δημιουργικές μέθοδοι βασίζονται σε δύο εκπαιδευτικές παραμέτρους, την εμπειρία και τη δημιουργική έκφραση/αυτοπραγμάτωση. Με αυτό τον τρόπο ενισχύεται ο ρόλος των μουσείων ως χώροι μη τυπικής μάθησης, μέσα στους οποίους οι έννοιες της μάθησης και της ψυχαγωγίας αλληλοσυμπληρώνονται μέσω των δημιουργικών πράξεων. Χρησιμοποιώντας τη βιωματική-δημιουργική μέθοδο επιτυγχάνεται η ενεργή συμμετοχή του κοινού στη διαμόρφωση ερμηνειών και την παραγωγή νοημάτων. Με τη χρήση αυτής της μεθόδου στα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα εντάσσουμε δημιουργικά τις τέχνες στην προσέγγιση και βίωση της μουσειακής πραγματικότητας.

Ήδη στις αρχές του 20ού αιώνα, ο J. Dewey, ένας από τους κύριους εκφραστές της προοδευτικής εκπαίδευσης, που εισηγήθηκε τη μάθηση μέσα από την πράξη (learning by doing), αναγνώρισε τις δυνατότητες που προσφέρουν τα μουσεία για βιωματική μάθηση (Dewey 1971, Corbishley & Stone 1994). Για να συνδέσουμε την εμπειρία του προγράμματος μέσα από την αίθουσα του σχολείου με την επίσκεψη στον μουσειακό χώρο χρησιμοποιήσαμε τη μέθοδο αυτή. Στόχος ήταν να προσεγγίσουμε τα εκθέματα και τον χώρο δίνοντας έμφαση στην εμπειρία των μαθητών. Ο ρόλος μας εδώ ήταν υποστηρικτικός, αφού σκοπός της μεθόδου αυτής είναι οι μαθητές να εμπνευστούν μέσα από την δημιουργικότητα και το παιχνίδι.

Το εποπτικό υλικό το οποίο χρησιμοποιήσαμε ήταν ένα μεγάλο χαρτόνι και μαρκαδόροι διάφορων χρωμάτων για να αποτυπώσουμε τις σκέψεις των παιδιών, καρτέλες που

απεικονίζουν παραστάσεις και αντικείμενα μέσα από το μουσείο, υφάσματα για να ντυθούν οι μαθητές στο διαδραστικό παιχνίδι.

3.1.2 ΣΤΟΧΟΙ

Οι παιδαγωγικές θεωρίες που διαμορφώθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα για τον τρόπο που δομείται η γνώση και αναπτύσσεται ο άνθρωπος, υποστήριξαν την ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία κατάκτησης της γνώσης και διαμόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων. Η Μουσειακή εκπαίδευση αποτελεί το διεπιστημονικό πεδίο που σχετίζει την εκπαίδευση και τη μάθηση με τον πολιτισμό. Πρόκειται για τον συνδυασμό θεωρίας και πράξης που πραγματοποιείται στην προσέγγιση διάφορων θεμάτων με τρόπο βιωματικό και ψυχαγωγικό. Στηριζόμενοι στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους, τις έννοιες που έχουν διαμορφωθεί σήμερα για την εκπαίδευση και τη μάθηση μέσα από την ερμηνευτική διαδικασία, δημιουργήσαμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο βασίσαμε στη δημιουργικότητα, τη συνεργασία, τη βιωματική ερμηνεία, την ενεργητική συμμετοχή, την καλλιέργεια δεξιοτήτων και την κριτική σκέψη. Βασικός στόχος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι να φέρουν σε επαφή τον επισκέπτη με το μουσείο/εκθεσιακό χώρο με σκοπό την εξοικείωση τους με αυτό, να κατορθώσουν η κάθε επίσκεψη να είναι απολαυστική μέσα από τον βιωματικό της χαρακτήρα και η ευαισθητοποίηση τους για την προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το πρόγραμμα βασίστηκε στους γενικούς στόχους εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου Αθηνών όπως είναι διατυπωμένοι και στην επίσημη ιστοσελίδα του μουσείου (<http://www.hcm.gr>). Θέτοντάς τους ως βασικό μας άξονα και εμπνεόμενοι από τα εκπαιδευτικά προγράμματα του μουσείου δημιουργήσαμε το δικό μας πρόγραμμα. Το πρόγραμμα αυτό απευθύνθηκε σε μαθητές νηπιαγωγείου και ονομάστηκε 'Το Μουσείο πάει Νηπιαγωγείο' σε μια προσπάθεια να βγάλουμε το μουσείο έξω από τους τοίχους του όχι τόσο ως προς τα εκθέματα αλλά ως προς τις πρώτες αντιδράσεις του κοινού μας σε αυτήν την παρθένα επίσκεψη τους σε εκθεσιακό περιβάλλον, να αναδειξουμε τις πρότυπες συμπεριφορές των μαθητών στον χώρο αυτό.

Εκπαιδευτικοί Στόχοι:

- ✓ Στόχος μας είναι να καταγράψουμε και να μελετήσουμε τις αντιδράσεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσα και έξω από το μουσειακό χώρο αλλά σε απόλυτη συνάρτηση με αυτόν και τις αρχές που πρεσβεύει.
- ✓ Να γεφυρώσουμε το κενό μεταξύ της άγνοιας για το μουσειακό χώρο και της μάθησης μέσα σε αυτόν.
- ✓ Να προσεγγίσουν τα παιδιά μουσειακούς χώρους και τα εκθέματα τους, μέσα από διαδραστικά παιχνίδια
- ✓ Να γίνει η επίσκεψη αυτή το έναυσμα και για άλλες παρόμοιες

Μαθησιακοί Στόχοι:

- ✓ Να εξάψουμε την φαντασία των μαθητών για μια επίσκεψη στο άγνωστο ανταλλάσσοντας απόψεις και σκέψεις.
- ✓ Να δημιουργήσουμε κριτική ικανότητα σκέψης, παίζοντας και συγκρίνοντας αντικείμενα και ιδέες,
- ✓ Να προάγουμε την δημιουργικότητα μέσα από καλλιτεχνικές δημιουργίες.

3.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

3.2.1 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

1^ο ΒΗΜΑ: *Βασικοί άξονες σχεδιασμού*

- Συνδέουμε το θέμα του προγράμματος με τη ρουτίνα του νηπιαγωγείου
- Εντάσσουμε το πρόγραμμα στην τοπική ιστορία και σύμφωνα με τις γνώσεις των παιδιών
- Αξιοποιούμε την μέθοδο της ενεργητικής μάθησης μέσω της χρήσης εποπτικών υλικών , παιχνίδι ρόλων και ομαδικές εργασίες

2^ο ΒΗΜΑ: *Γνωρίζω την ομάδα μου*

- Καθώς σχεδιάζουμε το πρόγραμμα λαμβάνουμε υπόψη την ηλικία των παιδιών που παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα καθώς θέλουν χρόνο για να επεξεργαστούν τις πληροφορίες που θα δεχτούν
- Δίνουμε ιδιαίτερη βαρύτητα στα βιώματα από την καθημερινή τους ζωή, τα ταλέντα τους, τις ικανότητες τους και τις γνώσεις τους

3^ο ΒΗΜΑ: *Αναγνωριστική επίσκεψη*

- Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αγρινίου, στο οποίο θα λάβει χώρα το πρόγραμμα, από την μουσειοπαιδαγωγό με σκοπό να γνωρίσουμε τον χώρο, να σχεδιάσουμε πορείες, να κρίνουμε με ποια εκθέματα και θέματα του χώρου θα ασχοληθούμε περισσότερο

4^ο ΒΗΜΑ: *Προετοιμασία στο σχολείο (ημέρα πρώτη)*

- Την πρώτη ημέρα του προγράμματος προετοιμαζόμαστε με τους μαθητές στην τάξη, βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο να εξελιχθεί η παιδαγωγική διαδικασία.
- Γνωστοποιούμε στα παιδιά τον λόγο της επίσκεψής μας στο σχολείο
- Κάνουμε ομαδική συζήτηση ώστε να εκμαιεύσουμε τις γνώσεις των παιδιών πριν την επίσκεψη στο μουσείο. Με τη χρήση ανοικτών ερωτήσεων διευκολύνουμε την αλληλεπίδραση με τα παιδιά και τους δίνουμε τη δυνατότητα να εκφέρουν τις ιδέες που έχουν και τι φαντάζονται ή θέλουν να συναντήσουν
- Δεχόμαστε ερωτήσεις, αφηγούμαστε ιστορίες και προωθούμε τον ανοιχτό διάλογο
- Καταγράφουμε τις απόψεις των παιδιών ώστε να γνωρίζουμε εμείς οι ίδιοι με βάση τις γνώσεις τους πως θα κινηθούμε κατά τη διάρκεια της επίσκεψης
- Η καταγραφή γίνεται σε ένα μεγάλο χαρτόνι μπροστά και μαζί με τα παιδιά με σκοπό να καταλάβουν πως οι απόψεις τους λαμβάνονται υπόψη και όλες είναι σημαντικές για εμάς
- Παίζουμε το παιχνίδι της αναπαράστασης μέσα από αυτό θα έχουν την δυνατότητα να εκφραστούν και να διδαχθούν εφόσον το παιχνίδι αποσκοπεί στην πιο ήπια μετάβαση των παιδιών από το σχολείο στο μουσείο και την «άτυπη γνωριμία» τους με το χώρο

5° ΒΗΜΑ: *Επίσκεψη στο μουσείο (ημέρα δεύτερη)*

- Έχουμε μαζί μας τον κατάλληλο εξοπλισμό και τα απαραίτητα εργαλεία που θα μας βοηθήσουν στην εξέλιξη της επίσκεψης (χαρτόνι, μαρκαδόροι, ξυλομπογιές, φωτογραφική μηχανή, καρτέλες με φωτογραφίες)
- Μέσα στο μουσείο ο ρόλος μας είναι συντονιστικός και υποστηρικτικός. Λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των παιδιών, θεωρούμε απαραίτητη την παρουσία των παιδαγωγών τους στο χώρο και τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα σε ρόλο βοηθητικό
- Όλοι μαζί ακολουθούμε μια συγκεκριμένη πορεία για να γνωρίσουμε τον χώρο και να δούμε τα εκθέματα συζητώντας και απαντώντας στις απορίες των παιδιών
- Χωρίζουμε τους μαθητές σε τέσσερις ομάδες και τους μοιράζουμε τις καρτέλες με τις φωτογραφίες. Οι ομάδες θα ψάξουν τον χώρο για παρόμοια αντικείμενα με αυτά των καρτελών, δεν ακολουθούν μια συγκεκριμένη πορεία και έτσι περιδιαβαίνουν και ανακαλύπτουν όλο το χώρο
- Στη συνέχεια θα μαζευτούμε στη μέση του μουσείου και καθόμαστε κάτω σε κύκλο για να συζητήσουμε για την εμπειρία αυτή
- Στο ίδιο χαρτόνι που είχαμε συμπληρώνουμε τις νέες απόψεις των παιδιών, μέσα από το μουσείο και συνδέουμε την επίσκεψη τους με την επίσκεψή μας στο σχολείο τους
- Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες και τους μοιράζουμε κόλλες χαρτί για να ζωγραφίσουν μέσα στο μουσείο και να αποτυπώσουν την εμπειρία τους.

6° ΒΗΜΑ: *Επιστροφή στο σχολείο*

- Ενθαρρύνουμε τους μαθητές να συζητήσουν για την επίσκεψη τους
- Κάνουμε δημιουργικές δραστηριότητες, όπως ζωγραφική και άλλες εικαστικές δημιουργίες

7° ΒΗΜΑ: *Αξιολόγηση*

- Για να ολοκληρωθεί το πρόγραμμα θα πρέπει να αξιολογήσουμε εάν οι αρχικοί μας στόχοι επιτεύχθηκαν και να αποκωδικοποιήσουμε την πορεία που ακολουθήσαμε για την εκπαιδευτική διαδικασία και να μελετήσουμε αν αυτή εξελίχθηκε όπως την είχαμε σχεδιάσει ή αν οδηγηθήκαμε λόγω άλλων παραγόντων κατά τη διάρκεια της εκπόνησης του προγράμματος αλλάζοντας τους αρχικούς μας στόχους

3.3 ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

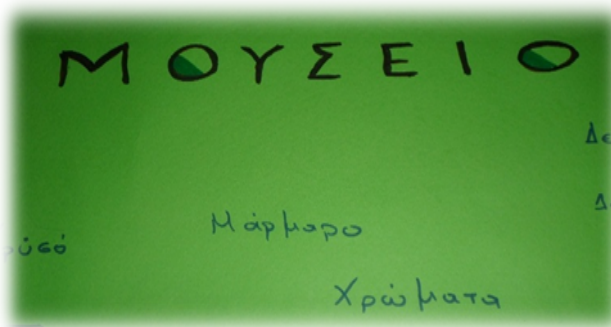
3.3.1 ΗΜΕΡΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΜΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Η επίσκεψη ξεκίνησε νωρίς το πρωί και αφού τελείωσε το μάθημα της πρώτης ώρας, διότι δεν θέλαμε να διακόψουμε τη φυσική ροή της καθημερινότητας τους στο σχολείο, μπήκαμε στην αίθουσα και συστηθήκαμε στα παιδιά μαζευτήκαμε σε έναν κύκλο και εκεί γνωριστήκαμε καλύτερα. Στόχος της συγκέντρωσης αυτής ήταν να συζητήσουμε με τα παιδιά και μέσα από τον διάλογο και τις ερωτήσεις μας να κατανοήσουμε ποια είναι η άποψη τους για το μουσείο, αν ξέρουν τι είναι και ποιες είναι οι γνώσεις τους για αυτό το θέμα. Τι σας έρχεται στο μυαλό όταν ακούτε τη λέξη μουσείο; Τι είναι το μουσείο; Τι φαντάζεστε ότι έχει μέσα; Έχετε ξανά πάει; Τι νομίζετε πως σημαίνει Αρχαιολογικό μουσείο;

Εικόνα 1: Η πρώτη μας συνάντηση με τα παιδιά στο σχολείο

Θέλοντας να καταγράψουμε τις απόψεις αυτές των παιδιών, σε ένα μεγάλο χαρτόνι γράψαμε ψηλά τη λέξη Μουσείο και σημειώσαμε τις σκέψεις των παιδιών. Οι απαντήσεις πολλές και διαφορετικές. Συνειδητοποιήσαμε εκείνη την στιγμή πως κανένα από τα παιδιά δεν είχε λάβει μέρος σε παρόμοια επίσκεψη στο παρελθόν, οπότε το ενδιαφέρον μας συγκεντρώθηκε στο να συγκρίνουμε στο τέλος του προγράμματος κατά πόσο έχουν αλλάξει οι πρωταρχικές απόψεις τους για το μουσείο.

Εικόνα 2: Χαρτόνι καταγραφής σκέψεων

«Το μουσείο είναι ένα μεγάλο κτήριο, έχει μέσα παλιά πράγματα, όπως αυτοκίνητα, ρούχα, ζώα και ψάρια, έχει ζωγραφιές και αγάλματα. Δυστυχώς, δεν έχουμε ξανά πάει αλλά θα το θέλαμε πολύ. Λέγεται αρχαιολογικό γιατί μέσα θα δούμε αρχαία αντικείμενα» ήταν οι απαντήσεις που πήραμε από τα παιδιά.

Στη συνέχεια έχοντας βοηθό κάποιες καρτέλες με φωτογραφίες τα παιδιά αναγνώρισαν αντικείμενα ή υλικά τα οποία θα συναντούσαν στην επίσκεψη στο μουσείο. Τα παιδιά αναγνώρισαν σχέδια, υλικά, αγγεία, αγάλματα, το μάρμαρο, τις κολώνες, το σίδηρο, τα νομίσματα. Αναγνωρίσαμε χρώματα, το μαύρο, το κόκκινο, το άσπρο.

Εικόνα 3: Καρτέλες

Με μεγάλη έκπληξη διαπιστώσαμε πως στο χαρτόνι είχαμε σημειώσει «δεν αγγίζουμε», «δεν λερώνουμε» και αφού τα παιδιά δεν είχαν επισκεφθεί ξανά έναν παρόμοιο χώρο «φέραμε» τα εκθέματα στο νηπιαγωγείο. Με τη σύμφωνη γνώμη των παιδιών παίξαμε ένα παιχνίδι στο οποίο θα αναπαριστούσαμε τα ίδια τα αγάλματα και τους επισκέπτες του μουσείου. Κάποια από τα παιδιά ντύθηκαν με μαντήλια και υφάσματα, τα τοποθετήσαμε σε συγκεκριμένες θέσεις μέσα στην αίθουσα και σαν άλλα αγάλματα έμειναν ακίνητα για να δεχθούν τους επισκέπτες. Έτσι, οι υπόλοιποι μαθητές μαζί με τους εκπαιδευτικούς περνούσαμε από μπροστά ως επισκέπτες του μουσείου και συγχρόνως συζητούσαμε πως θα πρέπει να συμπεριφερόμαστε μέσα σε έναν χώρο στον οποίο υπάρχουν εύθραυστα

αντικείμενα και εκθέματα, καθίσαμε σε απόσταση απέναντί τους, τα παρατηρούσαμε αλλά δεν τα ενοχλήσαμε, ούτε τα αγγίξαμε. Ακολουθήσαμε τους κανόνες συμπεριφοράς μέσα από το παιχνίδι της αναπαράστασης. Καταλήξαμε όλοι μαζί στο συμπέρασμα πως σαν τα δικά μας 'ζωντανά εκθέματα' που αν τα ακουμπήσουμε και τα πειράξουμε θα τα ενοχλήσουμε, έτσι και στο μουσείο δεν ενοχλούμε και δεν αγγίζουμε τα εκθέματα.

Εικόνα 4: Το παιχνίδι της αναπαράστασης ! Τα παιδιά φορούν κάπες και παίρνουν θέσεις για να αναπαραστήσουν τα αγάλματα

Εικόνα 5: Τα παιδιά αναπαριστούν τα αγάλματα

Εικόνα 6: Αναπαράσταση εκθεμάτων

Εικόνα 7: Αναπαράσταση επισκεπτών

Εικόνα 8: Αναπαράσταση επισκεπτών

Τέλος μοιράσαμε από μια κόλλα χαρτί σε όλους τους μαθητές και τους ζητήσαμε να μας ζωγραφίσουν τι φαντάζονται ότι θα δουν στην επίσκεψή τους στο Μουσείο. Βάζοντας την φαντασία να δουλέψει, στις ζωγραφιές είδαμε, το μουσείο, τα αγάλματα, μικρά αγάλματα μέσα στις προθήκες, νομίσματα και πολλά άλλα.

Εικόνα 9: Εκθέματα μέσα σε προθήκες

Εικόνα 10: Νομίσματα, αγάλματα και κολώνες

Εικόνα 11: Τα παιδιά στο μουσείο

3.3.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΗΜΕΡΑ: Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Την επόμενη ημέρα είχε φτάσει η ώρα της επίσκεψης μας στο Μουσείο. Σε όλη τη διαδρομή, μέσα στο λεωφορείο ανάμεσα από τα τραγούδια και τα γέλια δεχόμασταν ερωτήσεις για το τι θα δούμε και τι δραστηριότητες θα κάνουμε. Φτάσαμε τελικά και η πρώτη οπτική επαφή με το κτήριο και τα αγάλματα στον εξωτερικό χώρο ενθουσίασε τα παιδιά και διέγειρε τη φαντασία τους. Μπαίνοντας μέσα ακολουθήσαμε συγκεκριμένη πορεία και μαζί με τα παιδιά ξεναγηθήκαμε στο χώρο. Ακούσαμε με ενδιαφέρον τις πρώτες εντυπώσεις των παιδιών και για να παροτρύνουμε τον ενθουσιασμό τους, τους ζητήσαμε να μας ξεναγήσουν στο χώρο με βάση τις δικές τους ιδέες και απόψεις για τα εκθέματα, σιγά, σιγά να μας δείχνουν τι αναγνωρίζουν, τι τους κάνει εντύπωση και τι απορίες έχουν.

Εικόνα 12: Τα παιδιά μας ξεναγούν στο μουσείο

Αφού είδαμε και ερευνήσαμε, ήρθε η στιγμή να αφήσουμε τα παιδιά να εξερευνήσουν τον χώρο. Χωριστήκαν σε τέσσερις ομάδες, τις οποίες ανέλαβαν να επιβλέπουν διακριτικά οι παιδαγωγοί συμπεριλαμβανομένης και της μουσειολόγου. Στην κάθε ομάδα δόθηκε μια φωτογραφία από τις καρτέλες που είχαμε χρησιμοποιήσει την προηγούμενη ημέρα, η οποία απεικόνιζε ένα αντικείμενο και σκοπός της ομάδας ήταν να βρει παρόμοια αντικείμενα στον χώρο και να τα επεξεργαστεί, να προβληματιστεί και να το συζητήσει με την εκπαιδευτικό που είχε αναλάβει την ομάδα.

Η πρώτη ομάδα ανέλαβε να βρει τα αγγεία, η δεύτερη τα αγάλματα, η τρίτη τις επιγραφές και η τέταρτη τα νομίσματα, σε περίπτωση που μια ομάδα δεν έβρισκε τα αντικείμενα τις φωτογραφίας θα έψαχνε να βρει αντικείμενα που έμοιαζαν με το υλικό, τη μορφή ή τη χρήση τους. Όταν η έρευνα τελείωσε η κάθε ομάδα συγκεντρώθηκε μπροστά από τις προθήκες που βρήκαν τα αντικείμενα της καρτέλας τους. Όλοι μαζί καθίσαμε σε κύκλο στη μέση του μουσείου για να μοιραστούν τα παιδιά τις εμπειρίες τους. Μαζί είχαμε και το χαρτόνι μας για να το εμπλουτίσουμε με καινούριες λέξεις και εμπειρίες.

Η πρώτη ομάδα έψαξε και βρήκε τα αγγεία. Μας μίλησε για τις ανακαλύψεις τους και συζητώντας και με τις υπόλοιπες ομάδες τα παιδιά κατέληξαν ότι μοιάζουν με ποτήρια και βάζα, επάνω τους έχουν ζωγραφίες με ανθρώπους, ζώα και φυτά αλλά κάποια έχουν σχήματα. Έχουν χρώματα, μαύρο, κόκκινο, κίτρινο και μέσα μάλλον έβαζαν κρασί και νερό όπως και εμείς σήμερα. Είναι φτιαγμένα από ένα υλικό που δεν γνωρίζουμε, μας είπαν. Έτσι προέκυψε η καινούρια λέξη, πηλός και μάθαμε πώς γίνεται από χρώμα και νερό.

Εικόνα 13: Ανακαλύπτουμε τα αγγεία

Η δεύτερη ομάδα, έψαξε να βρει τα αγάλματα. Μας είπε πως τα αγάλματα είναι από μάρμαρο αλλά δεν υπάρχει κανένα ολόκληρο, μόνο τα κεφάλια έχουν μείνει και είναι σπασμένα επειδή ήταν θαμμένα βαθιά στο χώμα για πάρα πολλά χρόνια. Οι αρχαιολόγοι βρήκαν και τα κόλλησαν κομμάτι-κομμάτι σαν πάζλ μας εξήγησαν και οι γυναίκες από τους άντρες ξεχωρίζουν γιατί έχουν μακριά μαλλιά.

Εικόνα 14: Ανακαλύπτουμε τα αγάλματα

Η τρίτη ομάδα είχε σαν αποστολή να βρει τις επιγραφές και μας είπαν πως βρήκαν στην αίθουσα κομμάτια από μάρμαρο που έχουν πάνω τους γράμματα σαν τα δικά μας και τα χάραζαν βαθιά για να μην σβήσουν.

Εικόνα 15: Ανακαλύπτουμε τις επιγραφές

Η τέταρτη ομάδα η οποία έψαχνε για νομίσματα δεν κατάφερε να βρει μέσα στον χώρο κι έτσι βρήκε αντικείμενα που έμοιαζαν με τα νομίσματα της φωτογραφίας. Ανακαλύψαμε έτσι πως υπήρχαν και κοσμήματα, βραχιόλια, δαχτυλίδια και κολιέ σαν τα δικά μας αλλά αυτά είναι από σίδηρο, μας διευκρίνισαν. Οι γυναίκες πάντα φορούν κοσμήματα, ήταν το συμπέρασμα!

Εικόνα 16: Ανακαλύπτουμε τα νομίσματα

Αφού συζητήσαμε για τις εντυπώσεις που μοιράστηκαν μαζί μας τα παιδιά ήταν η κατάλληλη στιγμή να ζωγραφίσουμε αυτά τα αντικείμενα που τα εντυπωσίασαν. Δώσαμε στα παιδιά μια κόλλα χαρτί και μπροστά στις προθήκες οι δημιουργίες ξεκίνησαν.

Εικόνα 17: Δημιουργίες στο μουσείο

Συγκρίνοντας τις ζωγραφιές των παιδιών πριν την επίσκεψη και μετά την εμπειρία τους μέσα στο μουσείο παρατηρήσαμε κάποιες διαφορές. Όλα τα αντικείμενα είναι εκτός προθήκης σε αντίθεση με τις ζωγραφιές πριν την επίσκεψη. Παρ'όλο που τα εκθέματα ήταν μέσα στις προθήκες τα παιδιά αισθάνθηκαν ότι ήταν ελεύθερα στον χώρο και έπαιξαν μαζί τους, τα γνώρισαν, τα επεξεργάστηκαν μόνο με το βλέμμα. Το χαρτόνι μας τελικά γέμισε με καινούριες λέξεις, γιατί γεννήθηκαν και λύθηκαν νέες απορίες των παιδιών που τις περισσότερες τις απάντησαν μόνα τους.

Εικόνα 18: Το χαρτόνι με τις νέες μας σκέψεις

Όταν η επίσκεψη έφτασε στο τέλος της ήταν πια μεσημέρι και με βάση το σχολικό πρόγραμμα των παιδιών ήταν η ώρα του διαλείμματος και του φαγητού. Χωρίς να θέλουμε να αλλάξουμε την ρουτίνα αυτή αλλά ούτε να κουράσουμε περισσότερο τα παιδιά τους και εφόσον βρισκόμασταν στον προαύλιο χώρο του μουσείου πήραμε την απόφαση να μεταφέρουμε εκεί την ώρα της ξεκούρασης τους. Με πολύ ενθουσιασμό δέχτηκαν τα παιδιά αυτή την ιδέα μας και έτσι ανάμεσα σε επιγραφές, επιτύμβιες στύλους και πολλών ειδών ευρήματα οι μαθητές μας ξεκουράστηκαν και έφαγαν.

Εικόνα 19: Οι μαθητές ξεκουράζονται δίπλα στα εκθέματα

3.3.3 ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ήρθε η ώρα να φύγουμε και να γυρίσουμε πίσω στο σχολείο όπου οι δημιουργίες που αφορούσαν την επίσκεψη συνεχίστηκαν με ζωγραφιές και δημιουργίες από πλαστελίνη. Το υλικό της πλαστελίνης επιλέχθηκε από τα ίδια τα παιδιά για να δώσουν πια, μία τρισδιάστατη μορφή στα έργα τους

Εικόνα 20: Αγάλματα από πλαστελίνη

Εικόνα 21: Κοσμήματα από πλαστελίνη

Για τις ανάγκες του προγράμματος τα παιδιά δεν είχαν προετοιμαστεί από τους εκπαιδευτικούς στο σχολείο. Ήρθαν σε επαφή κατευθείαν με τη μουσειοπαιδαγωγό για να είναι οι αντιδράσεις και οι σκέψεις αυθόρμητες. Ευχαριστούμε θερμά το Νηπιαγωγείο Δοκιμίου, την προϊσταμένη κα Δημητριάδου Αλεξάνδρα και τις εκπαιδευτικούς Κουτουκτσή Ζωή και Καρανταλή Χριστίνα.

Εικόνα 22: Οι τρεις νηπιαγωγοί του Νηπιαγωγείου Δοκιμίου

3.3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που βγάλαμε μέσα από το πρόγραμμα ‘Το Μουσείο πάει Νηπιαγωγείο’ στηρίχθηκαν στην επιλογή μας να σχεδιάσουμε και να αναλάβουμε παιδιά στην προσχολική ηλικία για την υλοποίηση του έτσι ώστε να καταγράψουμε την πρώτη επαφή των παιδιών με το μουσειακό/εκθεσιακό χώρο. Για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του είχαμε ως γνώμονα τα στάδια ανάπτυξης του Ελβετού φιλόσοφου Jean Piaget, του κύριου εκπρόσωπου της γνωστικής προσέγγισης στην ανάπτυξη. Ο Piaget στο στάδιο της προ-λογικής νόησης στην νηπιακή ηλικία (2-6 ετών) υποστηρίζει πως η ανάπτυξη του λόγου είναι το βασικό χαρακτηριστικό αυτής της ηλικίας. Ο συμβολισμός είναι μια ακόμη σημαντική ικανότητα την οποία εμφανίζουν τα νήπια όπως επίσης και η εγωκεντρική αντίληψη του περιβάλλοντος.

Αρχικά οι απόψεις που είχαν για το χώρο πριν την επίσκεψη ήταν συγκεχυμένες, η διάκριση ενός μουσείου με ένα κατάστημα ή μια παιδική χαρά δεν ήταν ευδιάκριτη. Όμως μετά από την καθοδήγηση του μουσειολόγου, με τη χρήση ερωτήσεων, συζητήσεων και παιχνιδιών, τα παιδιά πλησίασαν περισσότερο στην ιδέα του μουσείου.

Το παιχνίδι της αναπαράστασης στο σχολείο επιδίωξε, με το παιχνίδι που ενδείκνυται ως τρόπος μάθησης σε αυτήν την ηλικία, να διδάξει τα παιδιά κάποιες αρχές συμπεριφοράς, όταν θα βρεθούν στο χώρο του μουσείου, καθώς και να μεταφέρουμε την ατμόσφαιρα του μουσείου μέσα στο σχολείο.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στο μουσείο, θελήσαμε να καταφέρουμε να κατανοήσουν τα παιδιά, αρχικά την έκθεση, την παλαιότητά της και τη σημασία της, αλλά συγχρόνως να αισθανθούν πως βρίσκονται σε ένα οικείο περιβάλλον στο οποίο θα συνεχιστεί η σχολική τους εμπειρία. Η σύνδεση με το παρελθόν, η κατανόηση και η ερμηνεία των εκθεσιακών αντικειμένων επιτεύχθηκαν μέσα από την «εξερεύνηση» του χώρου από τα παιδιά, με τις καρτέλες και την ομαδική συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων.

Καθ’ όλη τη διάρκεια του προγράμματος η παρουσία μας ήταν αισθητή αλλά διακριτική και συμβουλευτική. Καθοδηγούσαμε τη συζήτηση με ερωτήσεις αλλά αφήναμε τη συζήτηση να εξελιχθεί φυσικά μεταξύ των ομάδων. Το πρόγραμμα βασίστηκε στον αρχικό μας σχεδιασμό, όμως σύντομα διαπιστώσαμε πως την ώρα της υλοποίησης του, κινηθήκαμε διαφορετικά σε κάποια σημεία, ακολουθώντας τα δεδομένα που λαμβάναμε από τα παιδιά την προκειμένη στιγμή.

Διαπιστώσαμε ότι μια ομάδα παιδιών σε αυτή την ηλικία, δέχεται τις πληροφορίες που τους προσφέρουμε με μεγαλύτερη ευκολία όταν μεταφέρονται μέσα από δημιουργικά παιχνίδια. Οι απόψεις πριν και μετά την επίσκεψη στο μουσείο διαφοροποιήθηκαν αισθητά, και αυτό το αξιολογήσαμε με βάση τα έργα των παιδιών, εκεί δηλαδή που τα παιδιά εκφράζουν τη φαντασία και τις γνώσεις τους. Για παράδειγμα στις ζωγραφιές που δημιούργησαν πριν την επίσκεψη τα παιδιά, αποτύπωσαν στο χαρτί συγκεκριμένα αντικείμενα όπως αγάλματα σε προθήκες, ενώ μετά, οι δημιουργίες έδειχναν αντικείμενα ελεύθερα στο χώρο, αγάλματα με κοσμήματα και αγγεία με χρώματα. Ενώ, οι τελευταίες δημιουργίες τους με πλαστελίνη έδωσαν μια πιο ζωντανή και τρισδιάστατη εικόνα των αντικειμένων. Με αυτά τα καλλιτεχνήματα τους μας δήλωναν πως μετά την επίσκεψη τα εκθέματα έγιναν γι’ αυτά πιο ‘οικεία’ και ‘ζωντανά’.

Η οικειότητα στο περιβάλλον επιτεύχθηκε, με το παιχνίδι των ομάδων αλλά και την αξιοποίηση του μουσείου ως χώρος εικαστικών δημιουργιών όπως ακριβώς έχουν συνδέσει την παρουσία τους στο σχολείο.

Οι ομαδικές εργασίες και τα ομαδικά παιχνίδια βοήθησαν στην σύσφιξη των σχέσεων των μαθητών και να αισθανθούν αλληλέγγυα. Η παρουσία των παιδαγωγών τους, σίγουρα προσέδιδε ένα ακόμα αίσθημα ασφάλειας στους μαθητές και γι’ αυτό το λόγο το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε με τη συνεχή παρουσία τους στο χώρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cleaver, J. (1988) *Doing Children's Museums. A Guide to 225 Hand's on Museums*, Charlotte VT, Williams Publishing Co

Cunningham, H. (2005), *Children and Childhood in Western Society since 1500*, 2nd ed., Harlow, England: Pearson Education Ltd.

Dewey, J. 1916, *Democracy and education*, Macmillan Co, New York

Dewey, J. 1938, *Experience and education*, Macmillan Co, New York

Dewey, J. 1971, *The Child and the Curriculum. The School and the Society*, University of Chicago Press, Chicago, London

Falk J., Dierking L., (1992), *The museum experience*, Washington.

Gallup, A. B. (1907), *The work of a Children's Museum* στο *American Association of Museum Proceedings*, 1, 144

Hein G., (1988), *Learning in Museum* Routledge, London

Hein, G. E. 2006. "John Dewey's "Wholly Original" Philosophy and its Significance for Museums", *Curator*, Vol. 49, No. 2, 181-203

Hein, G. E. 2012. *Progressive Museum Practice. John Dewey and Democracy*, Left Coast Press: Walnut Creek, CA

Hooper-Greenhill, E. (επιμ.) 1999. *The Educational Role of the Museum*, Routledge: London
Paris, S. G. 2006. "How can Museums attract Visitors in the Twenty-first Century", στο Genoways, H. (επιμ.), *Museum Philosophy for the Twenty-first Century*, Altamira Press: Lanham MD, 255-266.

LeBlanc, S. (1999), *The Slender Golden Thread, 100 Years Strong*, *Museum News*, 49-55,63

Leinhardt, G., Crowley, K. & Knutson, K. (επιμ.) 2002. *Learning Conversations in Museums*, Lawrence Erlbaum Associates: Mahwah

Paris, S. G. & Mercer, M. J. 2002. "Finding Self in Objects: Identity Exploration in Museums", Leinhardt, G., Crowley, K. & Knutson, K. (επιμ.), *Learning Conversations in Museums*, Erlbaum: Mahwah NJ, 401-423

Roberts, L. 1997. *From Knowledge to Narrative: Educators and the Changing Museum*, Smithsonian Books: Washington DC

Sauter, B. 1994, *Museum und Bildung*, Schneider Verlag, Hohengehren

Silverman, L. (1993), *Making meaning together: Lessons from the field of American History*, *Journal of Museum Education*, 18 (3)

Silverman, L. (2002), *Taking a wider view of museum outcomes and experiences: theory, research and magic*, journal of Education in Museums 11, 20-23

Spock, M. (1997), *Michael Spock: Looking Back on 23 Years*, στο Maher, M. (Ed.), *Collective vision: Starting and sustaining a children's museum*, Washington, DC, Association of Youth Museums

Spock, M. (1981), *Museum-Making in a Television Age*, Family Journal, May 1981, 10-14

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bardy, M. (2003) «Η ευρωπαϊκή φαντασία και η κοινωνική παρουσία της παιδικής ηλικίας» στο Μακρυνιώτη, Δ. (επιμ.) *Κόσμοι της παιδικής ηλικίας*, Αθήνα: Νήσος 167-186

Ελληνικό Παιδικό Μουσείο, Καλεσοπούλου Δ.(επιμ.),(2011) *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο*, Πατάκης, Αθήνα

Ζαφειράκου Α. (επιμ.) (2000), *Μουσεία και σχολεία, διάλογος και συνεργασίες, αναπαραστάσεις και πρακτικές*, Δάρδανος, Αθήνα

ICOM (εκδ.)1991, Ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία εκπαιδευτικών τμημάτων σε μουσεία, Πρακτικά, Διεθνής συνάντηση CECA 1988 – Ελληνικό Τμήμα, Αθήνα

Κουβέλη, Α., (2000). *Η Σχέση των Μαθητών με το Μουσείο*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών ερευνών

Μπούνια, Α. και Νικονάνου, Ν. 2008, «Μουσειακά αντικείμενα και ερμηνεία: δημιουργώντας την εμπειρία, επιδιώκοντας την επικοινωνία», στο Νικονάνου, Ν. και Κασβίκης, Κ. (επιμ.), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο. Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*, Πατάκης, Αθήνα.

Μυρογιάννη, Ε., 1999, «Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τ.71

Νάκου Ε., 2001, 'Μουσεία, Εμείς ,τα Πράγματα και ο Πολιτισμός', Νήσος, Αθήνα.

Νικονάνου, Ν., (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική*. Αθήνα: Πατάκης

Οικονόμου, Μ (2003), *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://www.childrensartmuseum.gr/>

<https://www.mce.gr/>

<https://www.paidikomouseio.gr/>

<http://www.mouseiopeiramaton.gr/>

<https://www.pli.gr/el/content/>